

ZAPISNIK

sa 13. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore,
održane 22. jula 2021. godine

Sjednica je počela u 11 sati i 15 minuta.

Sjednici je predsjedavao Jovan Jole Vučurović, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali sledeći članovi/ce Odbora: Jelena Božović, dr Vladimir Dobričanin, dr Srđan Pavićević, Genci Nimanbegu i poslanice Simonida Kordić i Zdenka Popović, zamjene članova Odbora dr Strahinje Bulajića i dr Albina Ćemana, u skladu sa članom 65 Poslovnika Skupštine Crne Gore.

Sjednici nijesu prisustvovali članovi/ce Odbora: Miodrag Lekić, Amer Smailović, dr Halil Duković, Ivan Mitrović, Mevludin Nuhodžić i Vesna Pavićević.

Sjednicu nijesu pratili predstavnici medija.

Za sjednicu je utvrđen sledeći

DNEVNI RED:

- Usvajanje Zapisnika sa 12. sjednice Odbora, održane 15. jula 2021. godine -

- 1. POSEBAN IZVJEŠTAJ „POLOŽAJ DJECE U DOMOVIMA UČENIKA/INTERNATIMA U CRNOJ GORI“, KOJI JE SKUPŠTINI CRNE GORE PODNIO ZAŠTITNIK LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE U SKLADU SA ČLANOM 48 ZAKONA O ZAŠTITNIKU/CI LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE;**
- 2. III GRETA IZVJEŠTAJ O IMPLEMENTACIJI KONVENCIJE SE ZA BORBU PROTIV TRGOVINE LJUDIMA U CRNOJ GORI;**
- 3. AKCIONI PLAN ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE ZA BORBU PROTIV TRGOVINE LJUDIMA ZA PERIOD 2019-2024, ZA 2021. GODINU I IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI AKCIONOG PLANA ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE ZA BORBU PROTIV TRGOVINE LJUDIMA ZA PERIOD 2019-2024. ZA 2020. GODINU;**
- 4. TEKUĆA PITANJA.**

Zapisnik sa 12. sjednice Odbora, održane 15. jula 2021. godine usvojen je jednoglasno bez primjedbi.

PRVA TAČKA- POSEBAN IZVJEŠTAJ „POLOŽAJ DJECE U DOMOVIMA UČENIKA/INTERNATIMA U CRNOJ GORI“, KOJI JE SKUPŠTINI CRNE GORE PODNIO ZAŠTITNIK LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE U SKLADU SA ČLANOM 48 ZAKONA O ZAŠTITNIKU/CI LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović je saopštio da je Dopisom Generalnog sekretara institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, broj 00-72/21-24 od 23. juna 2021. godine Skupštini Crne Gore dostavljen Poseban izvještaj „Položaj djece u domovima učenika/internatima u Crnoj Gori“ koji je Zaštitnik podnio Skupštini u skladu sa članom 48 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore. Podsjetio je da je članom 48 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore propisano „*Zaštitnik/ca može da podnese Skupštini poseban izvještaj, ako ocijeni da je to neophodno radi zaštite ljudskih prava i sloboda. Poseban izvještaj je dostupan javnosti.*” Takođe, informisao je da je institucija Zaštitnika tokom 2019. i 2020. godine sprovela istraživanje o položaju djece u domovima učenika u Crnoj Gori koje je realizovano neposrednim obilaskom svih domova/internata u kojima se učenicima pružaju usluge smještaja, ishrane i vaspitanja, a informacije su pribavljene od djece-korisnika usluga i roditelja, kao i od upravljačkih struktura ustanova na osnovu čega je sačinjen predmetni Izvještaj.

Uvodno obrazloženje Posebnog izvještaja „Položaj djece u domovima učenika/internatima u Crnoj Gori“ dala je zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Snežana Mijušković. Podsjetila je da je pravo na obrazovanje kao jedno od osnovnih ljudskih prava koje najčešće koriste djeca veoma značajno sa stanovišta ekonomskog razvoja zemlje iz razloga što ulaganje u nove generacije predstavlja ulaganje u budućnost društva. Ostvarivanje prava djece na obrazovanje podrazumijeva jednaku dostupnost obrazovnih programa za svu djecu, u skladu sa njihovim sposobnostima i željama, bez diskriminacije po bilo kom ličnom svojstvu, a da bi se to ostvarilo neophodno je obezbijediti mogućnost da se djeca školuju i van mjesta prebivališta, što zahtijeva da svakom djetetu koje se školuje van mjesta prebivališta budu obezbijeđeni adekvatni smještaj i ishrana, podrška u učenju, vaspitanje i svi drugi uslovi za njegov razvoj. Naglasila je da se u Crnoj Gori većina djece obrazuje u mjestu prebivališta i pod stalnim je nadzorom i brigom roditelja sa kojima žive. Međutim, jedan broj djece se školuje u ustanovama van mjesta prebivališta i odvojeni su od roditelja. Zbog odvojenosti te djece i činjenice da ih roditelji nekada ne vide po 15-ak i više dana, roditelji ne mogu neposredno vršiti svoju ulogu i sa tog aspekta bilo je veoma važno sagledati uslove boravka djece u domovima učenika/internatima. Ciljna grupa su bila djeca do 18. godine života koja se školuju izvan svog mjesta i najčešće je riječ o djeci koja pohađaju srednju školu, pri čemu ima i određeni broj onih koji pohađaju osnovnu školu. U prosjeku godišnje oko 550 djece koristi usluge doma/internata od čega je oko 30 djece mlađeg uzrasta, a 180 djece koristi usluge internata u resursnim centrima. Domovi učenika/internati su vaspitno-obrazovne ustanove koje učenicima omogućavaju boravak (smještaj i ishranu) i vaspitanje tokom pohađanja škole. Imaju tri funkcije: pedagošku – ostvarivanje ciljeva i zadataka iz vaspitnog programa rada, socijalnu-integraciju i socijalnu komunikaciju u društvenoj sredini i psihološku koja podrazumijeva razvoj pozitivne klime, etosa između učenika i vaspitača gdje dolazi do izražaja saradnički duh, prijateljstvo, kreativnost, zadovoljavanje potreba i razvoj ličnosti. Rad u domu učenika/internatu mora biti takav da svakom djetetu omogućava da u punoj mjeri uživa i ostvaruje sva prava garantovana međunarodnim ugovorima i nacionalnim propisima, kao što su pravo na poštovanje najboljeg interesa djeteta, pravo djeteta na zaštitu od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, pravo na slobodno izražavanje mišljenja, pravo na participaciju i druga prava.

Zamjenica Zaštitnika je naglasila da su se bavili analizom 12 domova učenika koji su formirani kao javne ustanove i to: domovima učenika u Baru, Nikšiću, Beranama, Podgorici, Cetinju, Kotoru, resursnim centrima „1.jun“, „Podgorica“ i „Dr Peruta Ivanović“ Kotor, obrazovnim centrima u Šavniku i Plužinama i internatom u Osnovnoj školi „Bratstvo-jedinstvo“ Kovačevići (Pljevlja). Cilj istraživanja bio je sticanje saznanja o zadovoljenju potreba učenika, kao i o ostvarivanju i zaštiti njihovih prava, te mapiranje izazova sa kojima se učenički domovi/internati suočavaju u ostvarivanju svoje uloge. Važno im je bilo i sticanje saznanja o saradnji domova učenika sa roditeljima u cilju ostvarivanja roditeljskih prava i dužnosti prema njihovoj djeci tokom boravka u domovima učenika i sticanje saznanja o uslovima boravka djece. Istraživanje je realizovano neposrednim obilaskom svih ustanova, a informacije su pribavljene od djece – korisnika usluga, njihovih roditelja i upravljačkih struktura. Takođe, analizirana je dokumentacija kojom raspolažu ustanove, kao i različiti izvještaji koje su sačinile relevantne institucije, među kojima su Zavod za školstvo i Centar za stručno obrazovanje. Za potrebe istraživanja bili su angažovani konsultanti: prof. dr Nevena Petrušić i predstavnice NVO „Centar za prava djeteta Crne Gore“ Rajka Cica Perović i Jelena Gluščević. Pregled stanja za svaku od ustanova sadrži podatke o ustanovi, upravljanju, internim aktima, dokumentaciji, kadrovskoj strukturi, prostorno-tehničkim, smještajnim, sanitarno-higijenskim uslovima i ishrani, bezbjednosti učenika, vaspitnom radu, podršci u učenju, kulturi, sportu, slobodnom vremenu, te o ostvarivanju i zaštiti prava učenika u dijelu koji se tiče nagrađivanja i kažnjavanja, o komunikaciji i saradnji sa roditeljima djece, zdravstvenoj zaštiti, kao i o saradnji sa obrazovnim, socijalnim i drugim ustanovama u zajednici.

Zamjenica Zaštitnika je naglasila da je ovo prvi Izvještaj ove vrste, ne samo u Crnoj Gori, nego i šire. Posebnu vrijednost ovog Izvještaja čine stavovi djece koji na najbolji način prikazuju pravo stanje. U nekim sredinama djeca iz domova učenika su prihvaćena i integrisana, a u drugima postoji negativan odnos prema njima. Roditelji su se uglavnom pozitivno izjasnili u vezi sa uslovima boravka njihove djece u domovima učenika, čime su možda pravdali i njihovu „nemoć“, jer se najčešće radi o socijalno ugroženim porodicama. Cijena usluga u domu je 30-40 eura po djetetu i tim iznosom roditelji pravdaju sve što djeca imaju ili nemaju u domu.

Zamjenica Zaštitnika je upoznala i sa zaključnim ocjenama navodeći da podsticanje i širenje mreže domova učenika/internata na osnovu potreba učenika i roditelja doprinosi kvalitetu i obogaćivanju obrazovnog sistema, jer izjednačavaju vaspitno-obrazovne mogućnosti i daju šansu svakom učeniku da se afirmiše i ostvari i razvije svoje potencijale i talente. Zapažali su da u domovima gdje pored učenika borave i studenti, primat imaju studenti i njihove potrebe i želje. Suština istraživanja je bila da pokažu vezu između obaveze roditelja i obaveze društva, pa je naglasila da je faktičko odvajanje djeteta od roditelja i boravak u domu učenika veliki izazov i za dijete i za njegove roditelje. Odvajanje i smještaj djeteta u dom učenika/internat radi školovanja ne dovodi do bilo kakvih statusnih promjena u pogledu vršenja roditeljskog prava, ali se mijenja način na koji se roditelji staraju o djetetu, imajući u vidu da dijete tokom školske godine ne živi sa roditeljima i nije pod njihovim svakodnevnim ličnim nadzorom. S tim u vezi, podsjetila je na član 70 Porodičnog zakona Crne Gore kojim je definisano da roditelji imaju pravo i dužnost da čuvaju i podižu dijete tako što će se oni lično starati o njegovom životu, razvoju i zdravlju, te da roditelji mogu privremeno povjeriti dijete drugom licu samo ako to lice ispunjava uslove za staratelja. To dalje upućuje na pitanje kome su roditelji povjerovali dijete, a naročito u situaciji kada većina domova/internata nema zaključene ugovore o pružanju usluga smještaja, ishrane i vaspitnog rada, kao i za učenje i kulturni život učenika i studenata, u skladu sa obrazovnim programom, što je propisano Pravilnikom o bližim uslovima za osnivanje ustanova u oblasti obrazovanja i vaspitanja. Došli su do saznanja da u principu ne postoje ugovori i da se najčešće ta veza roditelja i ustanove svodi na priznanicu da li je roditelj uplatio sredstva za boravak djeteta u domu. Stoga je jedna od ključnih preporuka

Zaštitnika da se odnosi između roditelja i ustanova moraju jasno propisati ugovorima. Saopštila je da u većini ovih ustanova ne postoje stručni radnici, poput psihologa, pedagoga, socijalnih radnika, pa roditelji najčešće i najviše informacija o djeci dobijaju od domara, kuvara i portira. Roditeljski sastanci se rijetko organizuju, a roditelji nekada nijesu u prilici da im prisustvuju. Stoga je upitno da li su i sami roditelji svjesni kome ostavljaju dijete. Osim djece koja su državljani Crne Gore, u domovima borave i djeca iz Republike Srbije i Bosne i Hercegovine i njihov tretman je isti kao crnogorskih državljana, ali nije bilo prijave boravka i prijave stranaca. Regulisanje boravišta i prebivališta je važno i za djecu crnogorske državljanke koja mijenjaju sredinu zbog školovanja, ali ne mijenjaju prebivalište, što je povezano sa ostvarivanjem niza drugih prava. U nekim domovima postoje personalni dosijei za djecu koji su vrlo raznoliki od ustanove do ustanove. U većini domova ne postoji osiguranje djece. Stiče se utisak da prije dolaska u dom djeca raspolažu vrlo oskudnim informacijama koje su dobili od roditelja, starije braće ili sestara. Lica koja rade u domu imaju vrlo posvećen, ljudski odnos prema djeci. Međutim, ima domova u kojima je i to izostalo. Komunikacija djece i roditelja takođe je raznolika, jer ima slučajeva da prođe i po nekoliko mjeseca da se djeca ne čuju i ne vide sa roditeljima.

Mijušković je naglasila da je ovo prosječna slika stanja u domovima učenika/internatima, a imali su predmeta u kojima je Zaštitnik dao Mišljenje sa Preporukama, jer je u nekim situacijama bilo i nasilja nad djecom, a službe sistema nijesu adekvatno reagovala. I bezbjednost učenika u domovima je vrlo neujednačena. Ostvarivanje i zaštita prava učenika takođe je upitna. Vaspitni rad i podrška u učenju djece je raznorodna. Kada je riječ o organizovanju kulturnih i sportskih aktivnosti i organizovanju slobodnog vremena stiče se utisak da su djeca prepuštena sama sebi. Podsjetila je na katastrofalno stanje u Šavniku kada sedam momaka nije imalo ni televizor, uz napomenu da se, zahvaljujući organizovanoj akciji, stanje tamo donekle poboljšalo. O ishrani djeca se najčešće pozitivno izjašnjavaju, ali raspored obroka ne odgovara njihovim školskim obavezama. Nijesu imali primjedbu na količinu hrane, ali im i roditelji nekada dostavljaju hranu ili im ostave novac da mogu istu kupiti. Zapažanja oko prostornih, smještajnih, higijensko-sanitarnih uslova treba da dobiju pažnju svih nadležnih organa. Od svih ovih ustanova nijedna nije dobila licencu, jer ne zadovoljavaju propisane standarde, na čemu hitno treba raditi. U vezi sa stanjem u Domu učenika u Baru institucija Zaštitnika je dva puta dala mišljenje i došli su u situaciju da se stopira novi upis djece u tu ustanovu, a u međuvremenu Ministarstvo je obezbijedilo određena sredstva i pristupilo se rekonstrukciji tog objekta. Zapažanje je da u nekim sredinama postoji dobra saradnja sa socijalnim i zdravstvenim ustanovama koja se stalno nadograđuje, dok u drugim sredinama ova saradnja nije na zadovoljavajućem nivou. Većina ovih ustanova ima web sajtove koji nijesu ažurirani.

Zamjenica Zaštitnika Snežana Mijušković je zaključila da se domovima učenika/internatima po prirodi stvari mora baviti veliki broj institucija i organa, među kojima su Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta, Zavod za školstvo, Centar za stručno obrazovanje i različiti inspekcijски organi. Međutim, u prethodnom periodu za mnoge od domova učenika/internata u toku evaluacije date su negativne ocjene, a ništa nije urađeno na poboljšanje stanja, pa su se negativne ocjene ponavljale. Zbog svega navedenog, Zaštitnik je dao vrlo jasne Preporuke Vladi Crne Gore, Ministarstvu prosvjete, nauke, kulture i sporta, Ministarstvu finansija i socijalnog staranja, Zavodu za školstvo i javnim ustanovama domovima učenika/internatima. Neophodno je poboljšati zakonsku regulativnu u ovoj oblasti i svaki dom mora imati jasnu dokumentaciju. Zavod za školstvo je vršio nadzor, sačinio kvalitetne izvještaje i da su po njima preduzete radnje ne bi imali katastrofalno stanje kao što je bilo u Šavniku i Baru. Djeca se moraju zaštititi i moraju postojati jasni ugovori ustanova sa roditeljima. Posebno će insistirati na tome da svako dijete mora znati ko mu je staratelj za

vrijeme boravka u domu učenika/internatu dok je na školovanju, jer to mora biti osoba koja će 24 sata imati informacije o djetetu.

U raspravi su učestvovali: Svetlana Sovilj, načelnica Direkcije za zaštitu djece i mladih u Ministarstvu finansija i socijalnog staranja, Vesna Jovićević, rukovoditeljka Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima, Snežana Mijušković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Rajka Cica Perović, direktorica NVO „Centar za prava djeteta Crne Gore“, mr Mitar Radonjić, izvršni direktor Instituta za socijalnu i obrazovnu politiku- ISOP i rukovodilac Skloništa za žrtve trgovine ljudima i Jovan Jole Vučurović, predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode.

Načelnica Direkcije za zaštitu djece i mladih u Ministarstvu finansija i socijalnog staranja Svetlana Sovilj je ocijenila da su date preporuke stručno utemeljene i usmjerene na rješavanje suštinskih problema. Podsjetila je da je Ministarstvu finansija i socijalnog staranja preporučeno da u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, nauke, kulture i sporta uspostavi jasne protokole postupanja u odnosu na djecu koja su odvojena od roditelja i borave u domu učenika/internatu radi školovanja, što je prvi korak ka poboljšanju kvaliteta zaštite ove djece. Jako je važno što je skrenuta pažnja na saradnju između centara za socijalni rad i domova učenika/internata koja je bila zanemarena i neujednačena. Veoma je bitno da se ovoj djeci postave staratelji, jer dijete u svakom momentu mora znati kome da se obrati dok je odvojeno od roditelja. U Izvještaju je dobro prepoznat i problem u vezi sa organizovanjem slobodnog vremena, jer ta djeca konstantno moraju biti pod stručnim nadzorom, zbog čega se organizaciji slobodnog vremena mora posvetiti posebna pažnja, kao i njihovom učenju i vaspitanju. Važno je uključivanje djece u donošenje odluka koje ih se tiču što je do sada bilo zanemareno. Ugovori roditelja sa domovima učenika/internatima su od krucijalnog značaja jer se moraju znati prava i obaveze, pa bi bilo dobro da se pripremi i obrazac tog ugovora. Ministarstvo finansija i socijalnog staranja će nastojati da što prije realizuje date preporuke koje su izuzetno značajne za život djece.

Rukovoditeljka Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima državna tužiteljka Vesna Jovićević je upitala da li su prilikom obilaska ustanova i razgovora primijetili da postoji određeni odnos između djece, korisnika doma i ostalih lica u ustanovi koji nije u skladu sa zakonom ili određeni odnos zavisnosti.

Zamjenica Zaštitnika Snežana Mijušković je saopštila da nijesu imali takvih eksplicitnih događaja, a da su se instituciji Zaštitnika najčešće obraćali zbog slučajeva vršnjačkog nasilja, odnosno nasilja u školi. U Baru je bilo dosta spornih stvari, a u drugim sredinama su stekli utisak velike ljudske posvećenosti prema djeci. Želejli su da ukažu da se djecom moraju baviti stručnjaci. Istakla je da su Kovačevići 60 km od Pljevalja, a u prostoriji u školi sa djecom spava vaspitač i to je ljudska slika koja može do jednog momenta da funkcioniše, ali u drugim situacijama jednog trenutka biće neophodno i zatvoriti takvu ustanovu ako ne ispunjava uslove.

Rajka Cica Perović, direktorica NVO „Centar za prava djeteta Crne Gore“ koja je učestvovala u izradi Izvještaja je saopštila da su obišli sve domove učenika i nijesu naišli na stvari koje bi se krivično tretirale, ali u jednom broju domova postoji zanemarivanje djece, jer ne postoji adekvatna stručna podrška djeci s obzirom da i nekim domovima nema nijednog vaspitača. U školi udaljenoj 60 kilometara od Pljevalja brat i sestra koji pohađaju prvi razred roditelje ne vide po tri-četiri mjeseca, a domar ih vodi do polovine puta gdje ih čekaju roditelji. Uslovi za smještaj djece u toj školi su apsolutno nedopustivi, a vaspitaču koji je više čuvar te djece dozvoljeno je da bude u sobi sa djecom, jer su malog uzrasta, što svakako treba da zabrinjava. Ta djeca plaču jer su odvojeni od roditelja i postavlja se pitanje šta domar radi u sobi sa dvoje male djece. Takođe, ova djeca nemaju kupaonicu. Nedopustivo je da domovi učenika nemaju zvanične mehanizme pritužbi i da djeca ne poznaju svoja prava, ni obaveze. Učešće u donošenju odluka je minimalno, „participiraju“ u nekim domovima donošenjem od

kuće jorgana, jastuka i ćebadi. Dom u Podgorici je na mnogo višem nivou. Personalni dosijei su neujednačeni, nema podataka ni o eventualnim alergijama djece i nekim bolestima što je neophodno. Naglasila je da se moramo baviti ozbiljnim problemima u domovima učenika u Baru, Šavniku, Pljevljima i Plužinama. U Izvještaju su data autentična mišljenja djece, što je dovoljno da se dobije jasna slika o tim ustanovama.

Izvršni direktor Instituta za socijalnu i obrazovnu politiku-ISOP i rukovodilac Skloništa za žrtve trgovine ljudima mr Mitar Radonjić je upitao zamjenicu Zaštitnika da li je upoznata sa inicijativom koju je poslao u decembru 2020. godine u odnosu na potencijalnu žrtvu trgovine ljudima povodom čega se i sedam puta telefonskim putem i mjelovima obraćao Instituciji od koje još nije dobio odgovor na šta je zamjenica Zaštitnika odgovorila da nije upoznata i da će se o istom raspitati po povratku u Instituciju.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović je zaključio da Izvještaj sadrži dosta zabrinjavajućih, alarmantnih podataka i da su djeca u jednom dijelu nažalost prepuštena samima sebi. Zabrinjava i bezbjednost ove djece i to ko je nadležan za njihovu bezbjednost. Takođe, alarmanti su i podaci o ishrani. Smatra da sa sjednice Odbora treba poslati snažnu poruku da nadležni organi izađu na teren i zajedno sa predstavnicima institucije Zaštitnika utvrde stanje, a nakon toga da se navedeni problemi riješe, jer je neprihvatljivo da u 2021. godini postoji stanje kakvo je prikazano u Izvještaju. Uzaludna je priča o problemima ukoliko se nešto konkretno ne preduzme i ustanovi odgovornost svih nadležnih ako ne riješe uočene probleme, za šta nedostaje samo dobra volja- zaključio je predsjednik Odbora.

Odbor je jednoglasno (sa sedam glasova „za“) podržao Poseban izvještaj „Položaj djece u domovima učenika/internatima u Crnoj Gori“.

Na osnovu čl. 69 i 162 Poslovnika Skupštine Crne Gore Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore sa 13. sjednice, održane 22. jula 2021. godine podnosi Skupštini

IZVJEŠTAJ
O RAZMATRANJU POSEBNOG IZVJEŠTAJA
„POLOŽAJ DJECE U DOMOVIMA UČENIKA/INTERNATIMA U CRNOJ GORI“,
koji je Skupštini Crne Gore podnio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore

Odbor za ljudska prava i slobode na 13. sjednici, održanoj 22. jula 2021. godine, kao nadležni odbor, razmotrio je Poseban izvještaj „Položaj djece u domovima učenika/internatima u Crnoj Gori“, koji je Skupštini Crne Gore podnio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore u skladu sa članom 48 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

U uvodnim napomenama zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore informisala je:

- da je pravo na obrazovanje kao jedno od osnovnih ljudskih prava koje najčešće koriste djeca veoma značajno sa stanovišta ekonomskog razvoja zemlje iz razloga što ulaganje u nove generacije predstavlja ulaganje u budućnost društva;
- da ostvarivanje prava djece na obrazovanje podrazumijeva jednaku dostupnost obrazovnih programa za svu djecu, u skladu sa njihovim sposobnostima i željama, bez diskriminacije po bilo kom ličnom svojstvu, a da bi se to ostvarilo neophodno je obezbijediti mogućnost da se djeca školuju i van mjesta prebivališta, što zahtijeva da svakom djetetu koje se školuje van mjesta prebivališta budu obezbijeđeni adekvatni smještaj i ishrana, podrška u učenju, vaspitanje i svi drugi uslovi za njegov razvoj;

- da se u Crnoj Gori većina djece obrazuje u mjestu prebivališta i pod stalnim je nadzorom i brigom roditelja sa kojima žive;
- da se jedan broj djece školuje u ustanovama van mjesta prebivališta i odvojeni su od roditelja, a zbog odvojenosti te djece i činjenice da ih roditelji nekada ne vide po 15-ak i više dana, roditelji ne mogu neposredno vršiti svoju ulogu, pa je sa tog aspekta bilo važno sagledati uslove boravka djece u domovima učenika/internatima;
- da su ciljnu grupu predstavljala djeca do 18. godine života koja se školuju izvan svog mjesta i najčešće je riječ o djeci koja pohađaju srednju školu, pri čemu ima i određeni broj onih koji pohađaju osnovnu školu;
- da u prosjeku godišnje oko 550 djece koristi usluge doma/internata od čega je oko 30 djece mlađeg uzrasta, a 180 djece koristi usluge internata u resursnim centrima;
- da su domovi učenika/internati vaspitno-obrazovne ustanove koje učenicima omogućavaju boravak (smještaj i ishranu) i vaspitanje tokom pohađanja škole;
- da domovi učenika/internati imaju tri funkcije: pedagošku – ostvarivanje ciljeva i zadataka iz vaspitnog programa rada, socijalnu-integraciju i socijalnu komunikaciju u društvenoj sredini i psihološku koja podrazumijeva razvoj pozitivne klime, etosa između učenika i vaspitača gdje dolazi do izražaja saradnički duh, prijateljstvo, kreativnost, zadovoljavanje potreba i razvoj ličnosti;
- da rad u domu učenika/internatu mora biti takav da svakom djetetu omogućava da u punoj mjeri uživa i ostvaruje sva prava garantovana međunarodnim ugovorima i nacionalnim propisima, kao što su pravo na poštovanje najboljeg interesa djeteta, pravo djeteta na zaštitu od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, pravo na slobodno izražavanje mišljenja, pravo na participaciju i druga prava;
- da je ovo prvi Izvještaj ove vrste, ne samo u Crnoj Gori, nego i šire, a njegovu posebnu vrijednost čine stavovi djece koji na najbolji način prikazuju pravo stanje;
- da su za potrebe istraživanja bili angažovani konsultanti: prof. dr Nevena Petrušić i predstavnice NVO „Centar za prava djeteta Crne Gore“ Rajka Cica Perović i Jelena Gluščević;
- da je cilj istraživanja bio sticanje saznanja o zadovoljenju potreba učenika, kao i o ostvarivanju i zaštiti njihovih prava, te mapiranje izazova sa kojima se učenički domovi/internati suočavaju u ostvarivanju svoje uloge;
- da je suština istraživanja bila da pokaže vezu između obaveze roditelja i obaveze društva, jer je faktičko odvajanje djeteta od roditelja i boravak u domu učenika veliki izazov i za dijete i za roditelje;
- da je važno bilo i sticanje saznanja o saradnji domova učenika sa roditeljima u cilju ostvarivanja roditeljskih prava i dužnosti prema njihovoj djeci tokom boravka u domovima učenika i sticanje saznanja o uslovima boravka djece;
- da je analiziran rad 12 Domova učenika koji su osnovani kao javne ustanove i to: Domova učenika u Baru, Nikšiću, Beranama, Podgorici, Cetinju, Kotoru, Resursnih centara „1.jun“, „Podgorica“ i „Dr Peruta Ivanović“- Kotor, Obrazovnih centara u Šavniku i Plužinama i Internata u Osnovnoj školi „Bratstvo-jedinstvo“ Kovačevići (Pljevlja);
- da je istraživanje realizovano neposrednim obilaskom svih ustanova, a informacije su pribavljene od djece – korisnika usluga, njihovih roditelja i upravljačkih struktura. Takođe, analizirana je dokumentacija kojom raspolažu ustanove, kao i različiti izvještaji koje su sačinile relevantne institucije, među kojima su Zavod za školstvo i Centar za stručno obrazovanje;
- da pregled stanja za svaku od ustanova sadrži podatke o ustanovi, upravljanju, internim aktima, dokumentaciji, kadrovskoj strukturi, prostorno-tehničkim,

- smještajnim, sanitarno-higijenskim uslovima i ishrani, bezbjednosti učenika, vaspitnom radu, podršci u učenju, kulturi, sportu, slobodnom vremenu, te o ostvarivanju i zaštiti prava učenika u dijelu koji se tiče nagrađivanja i kažnjavanja, o komunikaciji i saradnji sa roditeljima djece, zdravstvenoj zaštiti, kao i o saradnji sa obrazovnim, socijalnim i drugim ustanovama u zajednici;
- da su u nekim sredinama djeca iz domova učenika prihvaćena i integrisana, a u drugima postoji negativan odnos prema njima;
 - da u domovima gdje pored učenika borave i studenti, primat imaju studenti i njihove potrebe i želje;
 - da je cijena usluga u domu 30-40 eura po djetetu i tim iznosom roditelji pravdaju sve što djeca imaju ili nemaju u domu;
 - da su se roditelji uglavnom pozitivno izjasnili u vezi sa uslovima boravka njihove djece u domovima učenika, čime su možda pravdali i njihovu „nemoć“, jer se najčešće radi o socijalno ugroženim porodicama;
 - da odvajanje i smještaj djeteta u dom učenika/internat radi školovanja ne dovodi do bilo kakvih statusnih promjena u pogledu vršenja roditeljskog prava, ali se mijenja način na koji se roditelji staraju o djetetu, imajući u vidu da dijete tokom školske godine ne živi sa roditeljima i nije pod njihovim svakodnevnim ličnim nadzorom;
 - da je članom 70 Porodičnog zakona Crne Gore propisano da roditelji imaju pravo i dužnost da čuvaju i podižu dijete tako što će se oni lično starati o njegovom životu, razvoju i zdravlju, te da roditelji mogu privremeno povjeriti dijete drugom licu samo ako to lice ispunjava uslove za staratelja. To dalje upućuje na pitanje kome su roditelji povjerali dijete, a naročito u situaciji kada većina domova/internata nema zaključene ugovore o pružanju usluga smještaja, ishrane i vaspitnog rada, kao i za učenje i kulturni život učenika i studenata, u skladu sa obrazovnim programom, što je propisano Pravilnikom o bližim uslovima za osnivanje ustanova u oblasti obrazovanja i vaspitanja;
 - da u principu ne postoje ugovori i da se najčešće ta veza roditelja i ustanove svodi na priznanicu da li je roditelj uplatio sredstva za boravak djeteta u domu, zbog čega je jedna od ključnih preporuka Zaštitnika da se odnosi između roditelja i ustanova moraju jasno propisati ugovorima;
 - da u većini ovih ustanova ne postoje stručni radnici, poput psihologa, pedagoga, socijalnih radnika, pa roditelji najčešće i najviše informacija o djeci dobijaju od domara, kuvara i portira;
 - da se roditeljski sastanci rijetko organizuju, a roditelji nekada nijesu u prilici da im prisustvuju;
 - da pored djece koja su državljani Crne Gore, u domovima borave i djeca iz Republike Srbije i Bosne i Hercegovine i njihov tretman je isti kao crnogorskih državljana, ali nije bilo prijave boravka i prijave stranaca, iako je regulisanje boravišta i prebivališta važno i za djecu crnogorske državljanke koja mijenjaju sredinu zbog školovanja, ali ne mijenjaju prebivalište, što je povezano sa ostvarivanjem niza drugih prava;
 - da u nekim domovima postoje personalni dosijei za djecu koji su vrlo raznoliki od ustanove do ustanove;
 - da u većini domova ne postoji osiguranje djece;
 - da se stiče utisak da prije dolaska u dom djeca raspolažu vrlo oskudnim informacijama koje su dobili od roditelja, starije braće ili sestara;
 - da lica koja rade u domu imaju vrlo posvećen, ljudski odnos prema djeci, ali ima domova u kojima je i to izostalo;
 - da je bezbjednost učenika u domovima vrlo neujednačena;

- da su ostvarivanje i zaštita prava učenika takođe upitni;
- da je vaspitni rad i podrška u učenju djece raznorodna;
- da se stiče utisak da su djeca prepuštena sama sebi u organizovanju kulturnih i sportskih aktivnosti i organizovanju slobodnog vremena;
- da se djeca o ishrani najčešće pozitivno izjašnjavaju, iako raspored obroka ne odgovara njihovim školskim obavezama;
- da u nekim sredinama postoji dobra saradnja sa socijalnim i zdravstvenim ustanovama koja se stalno nadograđuje, dok u drugim sredinama ova saradnja nije na zadovoljavajućem nivou;
- da većina ovih ustanova ima web sajtove koji nijesu ažurirani;
- da zapažanja oko prostornih, smještajnih, higijensko-sanitarnih uslova treba da dobiju pažnju svih nadležnih organa;
- da od svih ovih ustanova nijedna nije dobila licencu, jer ne zadovoljavaju propisane standarde, na čemu hitno treba raditi;
- da prezentovano stanje predstavlja prosječnu sliku stanja u domovima učenika/internatima, a da je Zaštitnik imao u radu predmeta u kojima je dao Mišljenje sa Preporukama, jer je u nekim situacijama bilo i nasilja nad djecom, a službe sistema nijesu adekvatno reagovala;
- da je u Šavniku bilo zatečeno katastrofalno stanje kada sedam momaka nije imalo ni televizor, uz napomenu da se, zahvaljujući organizovanoj akciji, stanje tamo donekle poboljšalo;
- da je u vezi sa stanjem u Domu učenika u Baru institucija Zaštitnika dva puta dala mišljenje i došli su u situaciju da se stopira novi upis djece u tu ustanovu, a u međuvremenu Ministarstvo je obezbijedilo određena sredstva i pristupilo se rekonstrukciji tog objekta;
- da podsticanje i širenje mreže domova učenika/internata na osnovu potreba učenika i roditelja doprinosi kvalitetu i obogaćivanju obrazovnog sistema, jer izjednačavaju vaspitno-obrazovne mogućnosti i daju šansu svakom učeniku da se afirmiše i ostvari i razvije svoje potencijale i talente;
- da su u prethodnom periodu za mnoge od domova učenika/internata u toku evaluacije date negativne ocjene, a ništa nije urađeno na poboljšanju stanja, pa su se negativne ocjene ponavljale;
- da je neophodno poboljšati zakonsku regulativnu u ovoj oblasti kao i da svaki dom mora imati jasnu dokumentaciju;
- da se djeca moraju zaštititi i moraju postojati jasni ugovori ustanova sa roditeljima. Posebno će insistirati na tome da svako dijete mora znati ko mu je staratelj za vrijeme boravka u domu učenika/internatu dok je na školovanju, jer to mora biti osoba koja će 24 sata imati informacije o djetetu;
- da se domovima učenika/internatima po prirodi stvari mora baviti veliki broj institucija i organa, među kojima su Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta, Zavod za školstvo, Centar za stručno obrazovanje i različiti inspekcijски organi;
- da je Zaštitnik dao Preporuke Vladi Crne Gore, Ministarstvu prosvjete, nauke, kulture i sporta, Ministarstvu finansija i socijalnog staranja, Zavodu za školstvo i javnim ustanovama domovima učenika/internatima.

Nakon uvodnih napomena predstavnika predlagača i rasprave, Odbor je jednoglasno (sa sedam glasova "za") podržao Poseban izvještaj „Položaj djece u domovima učenika/internatima u Crnoj Gori“ i odlučio da predloži Skupštini da, saglasno članu 162 stav 2 Poslovnika Skupštine, donese sledeći

ZAKLJUČAK

1. Prihvata se Poseban izvještaj „Položaj djece u domovima učenika/internatima u Crnoj Gori“.
2. Skupština Crne Gore pozdravlja izradu Posebnog izvještaja „Položaj djece u domovima učenika/internatima u Crnoj Gori“, prvog Izvještaja ove vrste, ne samo u Crnoj Gori, nego i šire, čiju posebnu vrijednost predstavljaju stavovi i mišljenja djece koja na najbolji način prikazuju stvarno stanje u domovima učenika/internatima u Crnoj Gori.
3. Imajući u vidu da je pravo na obrazovanje kao jedno od osnovnih ljudskih prava koje najčešće koriste djeca veoma značajno sa stanovišta ekonomskog razvoja zemlje iz razloga što ulaganje u nove generacije predstavlja ulaganje u budućnost društva i da ostvarivanje prava na obrazovanje podrazumijeva jednaku dostupnost obrazovnih programa za svu djecu, u skladu sa njihovim sposobnostima i željama, bez diskriminacije po bilo kom ličnom svojstvu i da je neophodno obezbijediti mogućnost da se djeca školuju i van mjesta prebivališta, Skupština zaključuje da podsticanje i širenje mreže domova učenika/internata doprinosi kvalitetu i obogaćivanju obrazovnog sistema, jer se na taj način izjednačavaju vaspitno-obrazovne mogućnosti i daju šanse svakom učeniku da se afirmiše i ostvari i razvije svoje potencijale i talente.
4. S obzirom na to da u domovima učenika/internatima u Crnoj Gori, kao vaspitno-obrazovnim ustanovama koje učenicima omogućavaju boravak, smještaj, ishranu i vaspitanje tokom pohađanja škole u prosjeku godišnje boravi oko 550 djece, od čega je oko 30 djece mlađeg uzrasta, dok 180 djece koristi usluge internata u resursnim centrima i da su ta djeca odvojena od roditelja koji ne mogu neposredno vršiti svoju ulogu i nijesu pod njihovim stalnim nadzorom i brigom, Skupština ocjenjuje da rad u domu učenika/internatu mora biti takav da svakom djetetu omogućava da u punoj mjeri uživa i ostvaruje sva prava garantovana međunarodnim ugovorima i nacionalnim propisima, kao što su pravo na poštovanje najboljeg interesa djeteta, pravo djeteta na zaštitu od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, pravo na slobodno izražavanje mišljenja, pravo na participaciju i druga prava.
5. Imajući u vidu da je odvajanje djeteta od roditelja i boravak u domu učenika/internatu veliki izazov za dijete i za roditelje, kao i da odvajanje i smještaj djeteta u dom učenika/internat koji ima pedagošku, socijalnu i psihološku funkciju ne dovodi do statusnih promjena u pogledu vršenja roditeljskog prava, već samo do promjene načina na koji se roditelji staraju o djetetu, Skupština Crne Gore ocjenjuje da je u što kraćem roku neophodno sklopiti ugovore između domova učenika/internata i roditelja/staratelja kojima bi se uredila prava i obaveze ugovornih strana tokom boravka djece u ustanovama, što je prvi korak ka poboljšanju kvaliteta zaštite ove djece.

Takođe, neophodno je postaviti privremenog staratelja svakom djetetu koje je odvojeno od roditelja i boravi u domu učenika/internatu radi školovanja.

6. Polazeći od zatečenog stanja u domovima učenika/internatima u Crnoj Gori i brojnih uočenih nedostataka u pogledu prostornih, smještajnih, higijensko-sanitarnih uslova, kao i činjenice da nijedna od 12 analiziranih ustanova nije dobila licencu, jer ne zadovoljava propisane standarde, Skupština Crne Gore zaključuje da javne ustanove domovi učenika/internati u saradnji sa nadležnim organima treba da preduzmu hitne aktivnosti na rješavanju svih uočenih problema u cilju stvaranja bezbjednih zdravstveno-higijenskih uslova za boravak učenika.
7. Skupština Crne Gore konstatuje da su prostorno-tehnički, smještajni i sanitarno-higijenski uslovi u domovima učenika/internatima neujednačeni, a posebno zabrinjavaju podaci o uslovima boravka u Domu učenika „Dušan Marović“- Bar, Obrazovnom centru u Šavniku, Obrazovnom centru u Plužinama i Osnovnoj školi „Bratstvo-jedinstvo“- Kovačevići u Pljevljima koji ne zadovoljavaju ni osnovne uslove za siguran boravak djece.
Stoga Skupština poziva navedene ustanove da u najkraćem mogućem roku u saradnji sa nadležnim institucijama preduzmu aktivnosti na adaptaciji ovih ustanova, unapređenju stanja i stvaranju adekvatnih uslova za bezbjedan boravak djece u skladu sa Pravilnikom o bližim uslovima za osnivanje ustanova u oblasti obrazovanja i vaspitanja.
8. Polazeći od činjenice da je kadrovska struktura u domovima učenika/internatima neujednačena i neprilagođena potrebama djece, da u Domu učenika i studenata na Cetinju čak nema ni vaspitača i da nijedan dom učenika/internat nema angažovanih psihologa i socijalnih radnika, a shvatajući važnost vaspitanja djece tokom boravka u domu/internatu koji je svojevrsna zamjena za porodično vaspitanje, Skupština Crne Gore ocjenjuje da je neophodno angažovati stručni kadar, prvenstveno psihologe, pedagoge i socijalne radnike i omogućiti im kontinuirano usavršavanje radi kvalitetnijeg rada i pružanja neophodne podrške djeci koja borave u ovim ustanovama.
9. Skupština smatra da je neophodno preduzeti aktivnosti na sistematskom i cjelovitom regulisanju pružanja zdravstvenih usluga, što podrazumijeva da svako dijete ima izabranog ljekara tokom boravka u domu učenika/internatu i da informacije koje se tiču zdravstvenog stanja i liječenja djeteta tokom boravka u domu/internatu moraju biti dostupne izabranom ljekaru koji nastavlja sa liječenjem djeteta dok ono tokom raspusta boravi kod roditelja u mjestu svog prebivališta.
10. S obzirom da je učešće djece smještene u domovima učenika/internatima u donošenju odluka minimalno i da djeca ne poznaju svoja prava, ni obaveze, Skupština smatra da je neophodno preduzeti mjere u cilju ostvarivanja prava djece na participaciju kroz podsticanje i unapređenje njihovog učešća u kreiranju opštih akata i procedura od značaja za život i rad u domovima. Takođe, neophodno je obezbijediti da se njihova mišljenja razmatraju s dužnom pažnjom kako bi mogli da utiču na sadržinu pozitivnih promjena u domovima učenika/internatima.

11. Iako su u prethodnom periodu za mnoge od domova učenika u toku evaluacije date negativne ocjene, prvenstveno od Zavoda za školstvo, nijesu preduzete aktivnosti na poboljšanju stanja, pa Skupština poziva domove učenika da u saradnji sa resornim Ministarstvom prosvjete, nauke, kulture i sporta preduzmu mjere na blagovremenom, efikasnom i djelotvornom sprovođenju preporuka upućenih u postupku ocjenjivanja kvaliteta i nadzora nad njihovim radom u cilju otklanjanja nepravilnosti u radu i ispunjavanja propisanih standarda.
Takodje, Skupština poziva domove učenika/internate na preduzimanje dodatnih aktivnosti saradnje sa centrima za socijalni rad, obrazovnim ustanovama i lokalnom zajednicom.
12. Skupština Crne Gore ocjenjuje da u svim domovima učenika/internatima u Crnoj Gori najbolji interes djeteta nije na prvom mjestu i poziva Vladu Crne Gore, Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta, Ministarstvo finansija i socijalnog staranja, Zavod za školstvo i domove učenika/internate da u najkraćem mogućem roku realizuju stručno utemeljene Preporuke Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i to efikasno i djelotvorno kako bi se položaj djece u domovima učenika/internatima i stepen ostvarivanja njihovih prava poboljšao, u skladu sa najboljim interesom djeteta.
13. Skupština Crne Gore će Zaključak dostaviti Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ministarstvu prosvjete, nauke, kulture i sporta, Ministarstvu finansija i socijalnog staranja, Zavodu za školstvo i domovima učenika/internatima u Crnoj Gori: Dom učenika „Dušan Marović“ Bar, Dom učenika i studenata „Braća Vučinić“ Nikšić, Dom učenika i studenata Berane, Dom učenika i studenata Podgorica, Dom učenika i studenata Cetinje, Dom učenika i studenata „Spasić-Mašera“ Kotor, Resursni centar za obrazovanje i osposobljavanje „1. jun“, Resursni centar za djecu i mlade „Podgorica“, Resursni centar za sluh i govor „Dr Peruta Ivanović“ Kotor, Obrazovni centar Šavnik, Obrazovni centar Plužine i Osnovna škola „Bratstvo-jedinstvo“ Kovačevići- Pljevlja.

Za izvjestioca Odbora na sjednici Skupštine određen je poslanik dr Vladimir Dobričanin, član Odbora.

DRUGA I TREĆA TAČKA- III GRETA IZVJEŠTAJ O IMPLEMENTACIJI KONVENCIJE SAVJETA EVROPE ZA BORBU PROTIV TRGOVINE LJUDIMA U CRNOJ GORI i

AKCIONI PLAN ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE ZA BORBU PROTIV TRGOVINE LJUDIMA ZA PERIOD 2019-2024, ZA 2021. GODINU I IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI AKCIONOG PLANA ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE ZA BORBU PROTIV TRGOVINE LJUDIMA ZA PERIOD 2019-2024. ZA 2020. GODINU

Imajući u vidu da su teme druge i treće tačke Dnevnog reda gotovo identične i da su se sva tri materijala odnosila na borbu protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori, na predlog predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode, a uz saglasnost članova Odbora objedinjena je rasprava o prvoj i drugoj tački Dnevnog reda.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović je podsjetio da je razmatranje ovih dokumenata utvrđeno Planom aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode za 2021. godinu.

Takođe, podsjetio je na brojne aktivnosti koje je Odbor za ljudska prava i slobode realizovao u prethodnom periodu u oblasti borbe protiv trgovine ljudima, među kojima se izdvajaju:

1. Sastanci predstavnika Odbora za ljudska prava i slobode sa članovima GRETA delegacije (*novembar 2011, oktobar 2015. i mart 2020. godine*),

2. Učešće predstavnika Odbora na Međunarodnoj radionici „Saradnja evropskih parlamentaraca u borbi protiv trgovine ljudima u zemljama Zapadnog Balkana”, održanoj u Beogradu (*17. i 18. maj 2017*),

3. Sastanak predsjednika Odbora sa specijalnom izvjestiteljkom UN za borbu protiv trgovine ljudima, posebno ženama i djecom Marijom Gracijom Đamarinaro (*6. novembar 2019*),

4. Razmatranje Posebnog izvještaja o dječijem prosjačenju u Crnoj Gori (*novembar 2011*), Izvještaja o seksualnom iskorišćavanju djece u Crnoj Gori (*februar 2013*) i Izvještaja o rezultatima istraživanja o zaštiti djece od eksploatacije, koje je Zaštitnik dostavio Odboru za ljudska prava i slobode (*novembar 2013*),

5. Organizovanje Drugog regionalnog sastanka parlamentarnih radnih tijela nadležnih za ljudska prava i prava djeteta sa ombudsmanima za djecu zemalja regiona, čime je Crna Gora dala svoj doprinos Kampanji Savjeta Evrope “Jedno od petoro”- kampanji protiv seksualnog iskorišćavanje djece (*21. i 22. januar 2014. u Danilovgradu*),

6. Razmatranje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. godine i Akcionog plana za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2019. godinu (*46. sjednica Odbora, 3. decembar 2019*) i

7. povodom obilježavanja Međunarodnog dana Roma održavanje Javne tribine (*8. april 2019.*) i Tematske sjednice Odbora (*7. april 2021*) sa koje je Kolegijumu Predsjednika Skupštine Crne Gore, resornim ministarstvima, međunarodnim organizacijama sa sjedištem u Crnoj Gori i nevladinim organizacijama poslat Izvještaj sa Zaključkom (u 14 tačaka).

Jedna od tačaka Zaključka donesenog na Petoj (Tematskoj) sjednici Odbora, održanoj 7. aprila 2021. godine odnosi se na dogovor o održavanju Regionalne konferencije zemalja Zapadnog Balkana u saradnji sa Westminsterском fondacijom za demokratiju po pitanju prevencije i sprečavanja dječjih ugovorenih brakova, planirane u drugoj polovini septembra 2021. godine.

Ovo polazeći od činjenice da je Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima u 2020. godini za pet osoba odredio status žrtve trgovine ljudima u oblasti dječjeg i ugovorenog braka, kao oblika trgovine ljudima.

Takođe, Operativni tim za borbu protiv porodičnog nasilja i nasilja nad ženama u prethodne dvije godine radio je na dva slučaja dječjih ugovorenih brakova koje je riješio u saradnji sa institucijama u Crnoj Gori i Interpolom u jednoj od susjednih zemalja.

Namjera Odbora je da planiranom Konferencijom doprinese tako poželjnoj regionalnoj saradnji i u okviru Deklaracije partnera Zapadnog Balkana o integraciji Roma u sklopu proširenja Evropske unije- Poznanjske deklaracije koju su 5. jula 2019. godine potpisali premijeri država Zapadnog Balkana.

Prevashodni cilj Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore je da ovakvom aktivnošću doprinese rešavanju zajedničkog problema zemalja Zapadnog Balkana.

Inicijativa Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, prihvaćena od Westminsterске fondacije za demokratiju zaista bi mogla pokrenuti neophodne promjene u regionu.

Predsjednik Odbora je istakao da je cilj održavanja ove sjednice prikupljanje najnovijih informacija i podataka od predstavnika nadležnih institucija, organa i organizacija o do sada realizovanim aktivnostima u ovoj oblasti u funkciji predstojeće posjete specijalne izvjestiteljke UN za borbu protiv trgovine i seksualne eksploatacije djece, uključujući dječju prostituciju, dječju pornografiju i povezane zloupotrebe djece Mame Fatima Singhateh Crnoj Gori, planirane od 8. do 16. septembra 2021. godine.

Takođe, podsjetio je da je Vlada Crne Gore na sjednici održanoj 24. juna 2021. godine razmotrila III GRETA Izvještaj o implementaciji Konvencije SE za borbu protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori i tim povodom donijela Zaključke, a na 31. sjednici održanoj 8. jula 2021. Vlada Crne Gore je donijela Akcioni plan za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2021. godinu i Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2020. godinu.

Uvodno obrazloženje o III GRETA Izvještaju o implementaciji Konvencije Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori i Akcionom planu za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2021. godinu i Izvještaju o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2020. godinu dala je načelnica Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima u Ministarstvu unutrašnjih poslova Tijana Šuković.

Naglasila je da je Crna Gora veoma rano identifikovala pojavu trgovine ljudima i u tu svrhu ratifikovala ključna međunarodna dokumenta u ovoj oblasti, među kojima je i Konvencija Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima, koju je Crna Gora ratifikovala 2008. Ova Konvencija u osnovi ima za cilj sprečavanje i suzbijanje trgovine ljudima, osmišljavanje sveobuhvatnog okvira za pružanje zaštite i pomoći žrtvama i svjedocima, uz garantovanje ravnopravnosti polova, kao i obezbjeđivanje efikasne istrage i krivičnog gonjenja i unapređenje međunarodne saradnje u suzbijanju trgovine ljudima. Ekspertsko tijelo GRETA je uspostavljeno kao mehanizam za praćenje implementacije Konvencije i čini ga 15 nezavisnih i nepristrasnih eksperata izabranih na osnovu njihovog profesionalnog iskustva u oblastima obuhvaćenim Konvencijom.

GRETA je odlučila da se treći krug evaluacije Konvencije bazira na pristupu pravdi žrtava trgovine ljudima i efikasnim pravnim lijekovima u čijem fokusu su žrtve i ljudska prava. Treći krug evaluacije Konvencije počeo je 2019. godine slanjem Upitnika, a u martu 2020. Delegacija GRETA-e je boravila u terenskoj posjeti Crnoj Gori, a nakon toga je uslijedilo pisanje Izvještaja koji je ažuriran dostavljanjem novih informacija od strane državnih organa. Izvještaj GRETA-e je usvojen od strane Sekretarijata Konvencije 2. juna 2021. godine i isti na objektivan način daje prikaz svega što je realizovano nakon drugog evaluacionog kruga. U Izvještaju je konstatovan napredak koji se odnosi na formiranje Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima krajem 2018. godine, kojim rukovodi državna tužiteljka iz Višeg državnog tužilaštva, a članovi su predstavnici Ministarstva unutrašnjih poslova, Uprave policije i Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava. Ovo tijelo je osnovano sa ciljem postizanja boljeg bilansa ostvarenih rezultata u istraživanju i procesuiranju slučajeva trgovine ljudima, a o njegovim rezultatima najbolje svjedoči broj presuda donešenih za krivično djelo trgovine ljudima. Pomenula je dvije presude o kojima je bilo riječi u GRETA Izvještaju, jer su to presude sa do sada najvišim izrečenim kaznama. U jednom slučaju trgovine ljudima koji se ticao seksualne eksploatacije izrečena je kazna zatvora jednom licu od 17 godina zatvora, a drugom licu 15 godina. U ovom slučaju žrtva trgovine ljudima bilo je maloljetno lice ženskog pola. GRETA je ocijenila da je visina izrečenih kazni srazmjerna težini krivičnog djela. U drugoj presudi koja je donešena prošle godine jednom licu je izrečena kazna zatvora u trajanju od osam godina za primoravanje na prosjačenje četvoro maloljetne djece. Od prethodnog kruga evaluacije postignut je bolji i senzibilisaniji pristup u razmatranju slučajeva trgovine ljudima, što je rezultiralo ovakvim izrečenim presudama. GRETA je pohvalila donošenje Standardnih

operativnih procedura za identifikaciju žrtava trgovine ljudima koje je Ministarstvo unutrašnjih poslova izradilo sa predstavnicima drugih državnih organa, uz podršku Međunarodne organizacije za migracije, a koje su u formi Nacionalnog plana za formalnu identifikaciju usvojene prošle godine i predstavljaju osnov rada Tima za formalnu identifikaciju formiranog pri Ministarstvu unutrašnjih poslova. Rezultati rada ovog Tima su mjerljivi i značajni, jer je Tim prošle godine sproveo postupak u odnosu na 59 lica, od čega je za 52 lica (31 lice muškog pola i 21 ženskog pola) dodijeljen status žrtve trgovine ljudima. Državni organi su prepoznali skoro sve oblike trgovine ljudima - u svrhu radne eksploatacije, seksualne eksploatacije, prisilnog prosjačenja i nedozvoljenog braka. GRETA je pozitivnim ocijenila izmjene i dopune Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći čime su žrtve trgovine ljudima prepoznate kao privilegovani korisnici besplatne pravne pomoći, bez procjene njihovog finansijskog stanja. Pozdravila je i usvajanje Smjernica o nekažnjavanju žrtava trgovine ljudima, jer u našem zakonodavstvu ne postoji eksplicitna odredba o nekažnjavanju žrtava. Pohvaljeno je učešće crnogorskih vlasti u međunarodnoj saradnji uključujući sporazume o saradnji sa EUROJUST-om i susjednim državama.

Pored identifikovanog napretka, GRETA je prepoznale određene oblasti u kojima je potrebno dodatno raditi i dala 26 zaključaka i preporuka za djelovanje. Šuković je informisala o preporukama za koje je GRETA apelovala da se preduzmu aktivnosti na njihovoj realizaciji. U oblasti naknade štete za žrtve trgovine ljudima, ponovljena je preporuka iz drugog kruga evaluacije, jer je Crna Gora donijela Zakon o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja čija primjena će početi tek kada Crna Gora pristupi Evropskoj uniji. U devet slučajeva je iskazan zahtjev za naknadu štete u krivičnom postupku, ali nijedna žrtva nije ostvarila ovo pravo. GRETA apeluje na crnogorske vlasti da više promovišu pravo na naknadu štete u obliku u kojem je ono sada dostupno već u ranim fazama od momenta identifikacije i otpočinjanja krivičnog postupka. GRETA apeluje da se obezbijedi pravna podrška i besplatna pravna pomoć u smislu da se žrtvama naročito obezbijedi i dodijeli advokat čim postoji opravdani osnov da je neko lice žrtva trgovine ljudima, prije nego što dotična lica odluče da li žele ili ne žele saradivati sa vlastima i/ili dati zvaničnu izjavu. Takođe, GRETA apeluje da Advokatska komora podstakne obuku i specijalizaciju advokata za pružanje pravne pomoći žrtvama trgovine ljudima i da se žrtvama trgovine ljudima sistematski dodjeljuje specijalizovani advokat sa iskustvom u krivičnim predmetima. Važne su i preporuke koje se tiču mjera za sprečavanje i borbu protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Ostale preporuke koje se tiču uspostavljanja instituta nezavisnog izvjestioca, saradnje privatnih preduzeća u sprečavanju trgovine ljudima sadržane su u samom Izvještaju koji je usvojila Vlada Crne Gore 24. juna 2021. godine kada je donijela i odgovarajuće Zaključke.

U uvodnom obrazloženju Akcionog plana za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2021. godinu i Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za 2020. godinu koje je Vlada donijela na sjednici 8. jula 2021. načelnica Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima Tijana Šuković je saopštila da usvajanje i donošenje ovih dokumenata uslovljeno dinamikom realizacije Strategije i svim važnim dokumentima uključujući i Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, jer su pitanja koja se tiču borbe protiv trgovine ljudima visoko na listi prioriteta u sklopu Poglavlja 24- Pravda, sloboda i bezbjednost. Takođe, dva privremena mjerila 25 i 28 su usmjerena na aktivnosti čijom implementacijom će se stvoriti uslovi za kvalitetnije suzbijanje trgovine ljudima. Realizacijom ciljeva iz Akcionog plana za borbu protiv trgovine ljudima unaprijediće se preventivne aktivnosti i učešće svih aktera na državnom nivou u njihovom sprovođenju, unaprijediće se identifikacija žrtava trgovine ljudima i kvalitet zaštite i pomoći prilikom njihove društvene reintegracije, osnažiće se kapaciteti organa za krivično gonjenje trgovine ljudima radi efikasnijeg vođenja krivičnih i finansijskih istraga i doći do jačanja koordinacije i partnerstva između brojnih različitih aktera u oblasti borbe protiv trgovine ljudima na nacionalnom i međunarodnom nivou. Projektovana sredstva za realizaciju

aktivnosti iznose 185.600 eura, od čega je iz Budžeta Crne Gore planirano izdvajanje od 79.100 eura, dok su sredstva u iznosu od 106.500 eura predviđena iz donacija. Najveći dio aktivnosti tiče se preventivnog djelovanja u dijelu jačanja stručnih kapaciteta predstavnika organa za sprovođenje zakona za bolje prepoznavanje trgovine ljudima, a s druge strane su predviđene i mjere za podizanje svijesti šire javnosti o ovom problemu. U prethodnoj godini zbog pandemije je izostala sistemska edukacija, pa će ove godine fokus biti na tim aktivnostima. Takođe, planirana je i saradnja sa predstavnicima medija radi prenošenja poruka o prepoznavanju trgovine ljudima i važnosti senzibilnog pristupa u izvještavanju o ovoj pojavi, kao i aktivnosti koje treba da doprinesu nastavku djelovanja na zbrinjavanju žrtava trgovine ljudima. Planiran je i niz aktivnosti za koje je nadležan Vrhovni sud, a tiču se promovisanja prava žrtava i sprovođenja kampanje o Službama za podršku svjedocima/žrtvama u predmetima trgovine ljudima i nasilja u porodici i izrade flajera o pravu na naknadu štete.

U dijelu koji se tiče unapređenja identifikacije žrtava trgovine ljudima Akcioni plan sadrži aktivnosti koje se tiču daljeg proaktivnog rada Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima i obuka koje će se sprovoditi od strane Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu. Predviđene su mjere i aktivnosti u cilju jačanja koordinacije i partnerstva u borbi protiv trgovine ljudima gdje je planirano revidiranje Sporazuma o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima potpisanog 2013. godine i potpisivanje bilateralnog sporazuma sa Republikom Srbijom, jer do sada Crna Gora ima sporazume sa Kosovom, Albanijom i Sjevernom Makedonijom.

Od 48 aktivnosti utvrđenih Akcionim planom za 2020. godinu realizovano je 29 (62%), 11 aktivnosti je djelimično realizovano (21%), dok je nerealizovanih aktivnosti osam (17%). Ove aktivnosti su ostale nerealizovane uglavnom iz razloga nepredviđenih okolnosti koje su nastupile usled pandemije izazvane korona virusom.

Šuković je naglasila da su u prošloj godini pozivi prema SOS liniji za žrtve trgovine ljudima uvećani preko 400%, a najveći broj njih bio je informativnog karaktera, dok je zabilježeno nekoliko poziva potencijalnih žrtava. SOS linija je u velikoj mjeri promovisana putem društvenih mreža. Nevladine organizacije kojima je Ministarstvo unutrašnjih poslova kroz sektorsku analizu dodijelilo sredstva u iznosu od 52.000 eura realizovale su 12 projekata u 2020. godini, a u decembru 2020. Ministarstvo je potpisalo ugovore sa šest organizacija koje će u 2021. godini realizovati projekte u vrijednosti od 40.000 eura.

U raspravi su učestvovali: mr Mitar Radonjić, izvršni direktor Instituta za socijalnu i obrazovnu politiku- ISOP i rukovodilac Skloništa za žrtve trgovine ljudima, Svetlana Sovilj, načelnica Direkcije za zaštitu djece i mladih u Ministarstvu finansija i socijalnog staranja, Tijana Šuković, načelnica Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima u Ministarstvu unutrašnjih poslova, Snežana Mijušković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i Jovan Jole Vučurović, predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode.

Izvršni direktor Instituta za socijalnu i obrazovnu politiku-ISOP i rukovodilac Skloništa za žrtve trgovine ljudima mr Mitar Radonjić je saopštio da je GRETA u svom Izvještaju dosta korektno ocijenila rad Skloništa, ali je ukazala na potrebu uspostavljanja stabilnog finansiranja Skloništa navodeći da su operativni troškovi ovakvog skloništa blizu 70.000 eura. Stoga je upitao da li Ministarstvo finansija i socijalnog staranja planira nastavak finansiranja i da li će iznos i dalje biti manji od potrebnog.

Načelnica Direkcije za zaštitu djece i mladih u Ministarstvu finansija i socijalnog staranja Svetlana Sovilj saopštila je da će naknadno dostaviti informaciju/odgovor na postavljeno pitanje.

Načelnica Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima u Ministarstvu unutrašnjih poslova Tijana Šuković je saopštila da je Akcionim planom predviđen iznos od 40.000 eura za finansiranje usluge smještaja u Skloništu. Ministarstvo finansija i socijalnog staranja je u decembru 2020. raspisalo javni poziv za finansiranje usluga smještaja u prihvatilištu i skloništu

u tom iznosu, ali se nijedna nevladina organizacija nije prijavila na javni poziv, pa je država nastavila sa izdvajanjem od 250 eura po korisniku na mjesečnom nivou da bi zadovoljila osnovne potrebe žrtava trgovine ljudima. Naglasila je da na uspostavljanju održivog modela finansiranja treba raditi u narednom periodu.

Izvršni direktor Instituta za socijalnu inkluziju- ISOP i rukovodilac Skloništa za žrtve trgovine ljudima je naglasio da nadležni smatraju da je za sve troškove žrtve trgovine ljudima koji podrazumijevaju troškove ishrane, školovanja dovoljno 250 eura mjesečno, iako ne zna na osnovu kog proračuna se došlo do te cifre.

Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Snežana Mijušković je podsjetila da se i boravak djece u domu učenika/internatu finansira sa 30-40 eura na mjesečnom nivou, a niko nije izračunao stvarnu cijenu koštanja tih usluga. Saopštila je da sjednici prisustvuje i predstavnica NVO „Centar za prava djeteta Crne Gore“, ustanove koja je licencirana i cijena koštanja usluge za koju su oni dobili licencu ne omogućava prostu reprodukciju, što su problemi sa kojima se suočavaju skoro svi pružaoci usluga. Postavlja se pitanje ko treba da nadomjesti realna sredstva koja su potrebna za pružanje usluga. Mišljenja je da pod hitno treba da imamo jasan stav Ministarstva finansija i socijalnog staranja o utvrđivanju cijena usluga da bi oni koji pružaju usluge za šta ulažu velike finansijske izdatke i napore u dobijanju licence, kasnije te usluge mogli realizovati, a da se ne suočavaju sa problemima jer dobijaju mnogo manja sredstva od potrebnih za normalno funkcionisanje.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović je izrazio očekivanje da će se pitanje oko adekvatnog finansiranja Skloništa za žrtve trgovine ljudima uskoro riješiti.

Povodom razmatranja III GRETA Izvještaja o implementaciji Konvencije Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori i Akcionog plana za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024, za 2021. godinu i Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2020. godinu, Odbor za ljudska prava i slobode sa 13. sjednice, održane 22. jula 2021. godine, podnosi

IZVJEŠTAJ
O RAZMATRANJU III GRETA IZVJEŠTAJA O IMPLEMENTACIJI
KONVENCIJE SAVJETA EVROPE ZA BORBU PROTIV TRGOVINE LJUDIMA U
CRNOJ GORI I AKCIONOG PLANA ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE ZA
BORBU PROTIV TRGOVINE LJUDIMA ZA PERIOD 2019-2024, ZA 2021. GODINU
I IZVJEŠTAJA O REALIZACIJI AKCIONOG PLANA ZA SPROVOĐENJE
STRATEGIJE ZA BORBU PROTIV TRGOVINE LJUDIMA ZA PERIOD 2019-2024.
ZA 2020. GODINU

Odbor za ljudska prava i slobode je, u okviru kontrolne i nadzorne uloge Parlamenta, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine Crne Gore, na 13. sjednici, održanoj 22. jula 2021. godine razmotrio III GRETA Izvještaj o implementaciji Konvencije Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori i Akcioni plan za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024, za 2021. godinu i Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2020. godinu.

Polazeći od navoda u **Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za 2020. godinu:** „Crna Gora je postigla određeni napredak u oblasti **borbe protiv trgovine ljudima**. Početni

bilans rezultata konsolidovan je 2019. godine, odražavajući usmjereniji i bolje koordiniran pristup otkrivanju krivičnih djela trgovine ljudima. Crna Gora je u 2019. godini imala 11 predmeta trgovine ljudima, u različitim fazama postupka, uključujući tri slučaja trgovine unutar organizovane kriminalne grupe. U dva predmeta žrtve su bile žene. U novembru 2019. godine izrečena je jedna pravosnažna osuđujuća presuda kojom su određene neviđeno stroge zatvorske kazne. Dva predmeta bila su u toku pred sudom. U januaru 2020. godine, crnogorska policija otkrila je mrežu trgovine ljudima sa Tajvana, što je dovelo do hapšenja 93 osobe, u najvećem predmetu trgovine ljudima na Zapadnom Balkanu ikada. Početkom 2020. godine, pokrenute su četiri nove istrage trgovine ljudima u kojima je učestvovalo 6 osoba.

Ojačani su institucionalni kapaciteti za borbu protiv trgovine ljudima pod vođstvom multidisciplinarnog tijela koje nadgleda sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima. Više tužilaštvo u Podgorici nastavlja nadzor nad predmetima nižih instanci koji mogu predstavljati elemente trgovine ljudima. Ministarstvo unutrašnjih poslova osnovalo je odjeljenje zaduženo za identifikaciju i upućivanje žrtava i usvojilo standardne operativne procedure. Tokom prvih šest mjeseci 2020. godine, status žrtve dobila su 44 lica, od kojih je 43 smješteno u specijalizovana skloništa. U lokalnim policijskim jedinicama imenovano je i obučeno 16 kontakt tačaka za identifikaciju žrtava. Pokrenuta je kampanja za podizanje svijesti javnosti, uključujući TV prilog o rizicima trgovine ljudima. Dvanaest nevladinih organizacija koristi državne grantove za preventivne i zaštitne aktivnosti, a jedna NVO vodi SOS telefon 24 sata dnevno, 7 dana u nedjelji. Moraju se nastaviti naponi na konsolidaciji početnog bilansa rezultata u oblasti trgovine ljudima, proaktivnom identifikovanju žrtava trgovine ljudima, pružanju pomoći žrtvama, povećavanju broja krivičnog gonjenja i osuđujućih presuda i daljem podizanju svijesti, obuci i koordinaciji aktivnosti. " (strana 45 Radne verzije prevoda Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2020. godinu koju je pripremila Kancelarija za evropske integracije),

i prethodnih višegodišnjih kontinuiranih aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode posvećenih borbi protiv trgovine ljudima, među kojima se izdvajaju:

- sastanci predstavnika Odbora za ljudska prava i slobode sa članovima GRETA delegacije (novembar 2011, oktobar 2015. i mart 2020. godine),

- učešće predstavnika Odbora na Međunarodnoj radionici „Saradnja evropskih parlamentaraca u borbi protiv trgovine ljudima u zemljama Zapadnog Balkana”, održanoj u Beogradu (17. i 18. maj 2017),

- sastanak predsjednika Odbora sa specijalnom izvjestiteljkom UN za borbu protiv trgovine ljudima, posebno ženama i djecom Marijom Gracijom Đamarinaro (6. novembar 2019),

- razmatranje Posebnog izvještaja o dječijem prosjačenju u Crnoj Gori (novembar 2011), Izvještaja o seksualnom iskorišćavanju djece u Crnoj Gori (februar 2013) i Izvještaja o rezultatima istraživanja o zaštiti djece od eksploatacije, koje je Zaštitnik dostavio Odboru za ljudska prava i slobode (novembar 2013),

- organizovanje Drugog regionalnog sastanka parlamentarnih radnih tijela nadležnih za ljudska prava i prava djeteta sa ombudsmanima za djecu zemalja regiona, čime je Crna Gora dala svoj doprinos Kampanji Savjeta Evrope “Jedno od petoro”- kampanji protiv seksualnog iskorišćavanje djece (21. i 22. januar 2014. u Danilovgradu),

- razmatranje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. godine i Akcionog plana za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2019. godinu (46. sjednica Odbora, 3. decembar 2019) i

- povodom obilježavanja Međunarodnog dana Roma održavanje Javne tribine (8. april 2019.) i Tematske sjednice Odbora (7. april 2021) sa koje je Kolegijumu Predsjednika Skupštine Crne Gore, resornim ministarstvima, međunarodnim organizacijama sa sjedištem u Crnoj Gori i nevladinim organizacijama poslat Izvještaj sa Zaključkom (u 14 tačaka).

Jedna od tačaka Zaključka donesenog na Petoj (Tematskoj) sjednici Odbora, održanoj 7. aprila 2021. godine odnosi se na dogovor o održavanju Regionalne konferencije zemalja Zapadnog Balkana u saradnji sa Vestminsterskom fondacijom za demokratiju po pitanju prevencije i sprečavanja dječjih ugovorenih brakova, planirane u drugoj polovini septembra 2021. godine.

Ovo polazeći od činjenice da je Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima u 2020. godini za pet osoba odredio status žrtve trgovine ljudima u oblasti dječjeg i ugovorenog braka, kao oblika trgovine ljudima.

Takođe, Operativni tim za borbu protiv porodičnog nasilja i nasilja nad ženama u prethodne dvije godine radio je na dva slučaja dječjih ugovorenih brakova koje je riješio u saradnji sa institucijama u Crnoj Gori i Interpolom u jednoj od susjednih zemalja.

Namjera Odbora je da planiranom Konferencijom doprinese tako poželjnoj regionalnoj saradnji i u okviru Deklaracije partnera Zapadnog Balkana o integraciji Roma u sklopu proširenja Evropske unije- Poznanjske deklaracije koju su 5. jula 2019. godine potpisali premijeri država Zapadnog Balkana.

Prevažodni cilj Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore je da ovakvom aktivnošću doprinese rješavanju zajedničkog problema zemalja Zapadnog Balkana.

Inicijativa Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, prihvaćena od Vestminsterske fondacije za demokratiju zaista bi mogla pokrenuti neophodne promjene u regionu.

Razmatranjem navedenih dokumenata na 13. sjednici Odbora prikupljene su najnovije informacije i podaci od predstavnika nadležnih institucija, organa i organizacija o realizovanim aktivnostima u ovoj oblasti u funkciji predstojeće posjete specijalne izvišteljke UN za borbu protiv trgovine i seksualne eksploatacije djece, uključujući dječju prostituciju, dječju pornografiju i povezane zloupotrebe djece Mame Fatima Singhateh Crnoj Gori, planirane od 8. do 16. septembra 2021. godine, sa kojom će sastanak održati i predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović.

Uvodno obrazloženje o III GRETA Izvještaju o implementaciji Konvencije Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori i Akcionom planu za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2021. godinu i Izvještaju o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2020. godinu dala je načelnica Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima u Ministarstvu unutrašnjih poslova Tijana Šuković koja je saopštila sledeće informacije:

- Crna Gora je veoma rano identifikovala pojavu trgovine ljudima i u tu svrhu ratifikovala ključna međunarodna dokumenta u ovoj oblasti, među kojima je i Konvencija Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima, koju je Crna Gora ratifikovala 2008. godine. Ova Konvencija u osnovi ima za cilj sprečavanje i suzbijanje trgovine ljudima, osmišljavanje sveobuhvatnog okvira za pružanje zaštite i pomoći žrtvama i svjedocima, uz garantovanje ravnopravnosti polova, kao i obezbjeđivanje efikasne istrage i krivičnog gonjenja i unapređenje međunarodne saradnje u suzbijanju trgovine ljudima;

- Ekspertsko tijelo Savjeta Evrope GRETA je uspostavljeno kao mehanizam za praćenje implementacije Konvencije i čini ga 15 nezavisnih i nepristrasnih eksperata izabranih na osnovu njihovog profesionalnog iskustva u oblastima obuhvaćenim Konvencijom. GRETA je odlučila da se treći krug evaluacije Konvencije bazira na pristupu pravdi žrtava trgovine ljudima i efikasnim pravnim lijekovima u čijem fokusu su žrtve i ljudska prava. Treći krug evaluacije Konvencije počeo je 2019. godine slanjem Upitnika, a u martu 2020. Delegacija GRETA-e je boravila u terenskoj posjeti Crnoj Gori, a nakon toga je uslijedilo pisanje

Izvještaja koji je ažuriran dostavljanjem novih informacija od strane državnih organa. Izvještaj GRETA-e je usvojen od strane Sekretarijata Konvencije 2. juna 2021. godine i isti na objektivna način daje prikaz svega što je realizovano nakon drugog evaluacionog kruga;

- U Izvještaju je **konstatovan napredak** koji se odnosi na **formiranje Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima** krajem 2018. godine, kojim rukovodi državna tužiteljka iz Višeg državnog tužilaštva, a članovi su predstavnici Ministarstva unutrašnjih poslova, Uprave policije i Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava. Ovo tijelo je osnovano sa ciljem postizanja boljeg bilansa ostvarenih rezultata u istraživanju i procesuiranju slučajeva trgovine ljudima, a o njegovim rezultatima najbolje svjedoči broj presuda donešenih za krivično djelo trgovine ljudima, među kojima su značajne dvije presude o kojima je bilo riječi u GRETA Izvještaju, jer su to presude sa do sada najvišim izrečenim kaznama. U jednom slučaju trgovine ljudima koji se ticao seksualne eksploatacije izrečena je kazna zatvora jednom licu od 17 godina zatvora, a drugom licu 15 godina. U ovom slučaju žrtva trgovine ljudima bilo je maloljetno lice ženskog pola. GRETA je ocijenila da je visina izrečenih kazni srazmjerna težini krivičnog djela. U drugoj presudi koja je donešena prošle godine jednom licu je izrečena kazna zatvora u trajanju od osam godina za primoravanje na prosjačenje četvero maloljetne djece. Od prethodnog kruga evaluacije postignut je bolji i senzibilisaniji pristup u razmatranju slučajeva trgovine ljudima, što je rezultiralo ovakvim izrečenim presudama;

- **GRETA je pohvalila donošenje Standardnih operativnih procedura za identifikaciju žrtava trgovine ljudima** koje je Ministarstvo unutrašnjih poslova izradilo sa predstavnicima drugih državnih organa, uz podršku Međunarodne organizacije za migracije, a koje su u formi Nacionalnog plana za formalnu identifikaciju usvojene prošle godine i predstavljaju osnov rada **Tima za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima**, formiranog pri Ministarstvu unutrašnjih poslova. Rezultati rada ovog Tima su mjerljivi i značajni, jer je Tim prošle godine sproveo postupak u odnosu na 59 lica, od čega je za 52 lica (31 lice muškog pola i 21 ženskog pola) dodijeljen status žrtve trgovine ljudima. **Državni organi su prepoznali skoro sve oblike trgovine ljudima- u svrhu radne eksploatacije, seksualne eksploatacije, prisilnog prosjačenja i nedozvoljenog braka;**

- **GRETA je pozitivnim ocijenila** izmjene i dopune Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći čime su žrtve trgovine ljudima prepoznate kao privilegovani korisnici besplatne pravne pomoći, bez procjene njihovog finansijskog stanja;

- **GRETA je pozdravila** usvajanje Smjernica o nekažnjavanju žrtava trgovine ljudima, jer u našem zakonodavstvu ne postoji eksplicitna odredba o nekažnjavanju žrtava;

- **Pohvaljeno je** učešće crnogorskih vlasti u međunarodnoj saradnji uključujući djelovanje u skladu sa sporazumima o saradnji sa EUROJUST-om i susjednim državama.

Pored identifikovanog napretka, **GRETA je prepoznale određene oblasti u kojima je potrebno dodatno raditi i dala 26 zaključaka i preporuka za djelovanje.**

- U oblasti naknade štete za žrtve trgovine ljudima, ponovljena je preporuka iz drugog kruga evaluacije, jer je Crna Gora donijela Zakon o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja čija primjena će početi tek kada Crna Gora pristupi Evropskoj uniji. U devet slučajeva je iskazan zahtjev za naknadu štete u krivičnom postupku, ali nijedna žrtva nije ostvarila ovo pravo, pa GRETA apeluje na crnogorske vlasti da više promovišu pravo na naknadu štete u obliku u kojem je ono sada dostupno već u ranim fazama od momenta identifikacije i otpočinjanja krivičnog postupka;

- GRETA apeluje da se obezbijedi pravna podrška i besplatna pravna pomoć u smislu da se žrtvama naročito obezbijedi i dodijeli advokat čim postoji opravdani osnov da je neko lice žrtva trgovine ljudima, prije nego što dotična lica odluče da li žele ili ne žele sarađivati sa vlastima i/ili dati zvaničnu izjavu;

- GRETA apeluje da Advokatska komora podstakne obuku i specijalizaciju advokata za pružanje pravne pomoći žrtvama trgovine ljudima i da se žrtvama trgovine ljudima sistematski dodjeljuje specijalizovani advokat sa iskustvom u krivičnim predmetima;

- Važne su i preporuke koje se tiču mjera za sprečavanje i borbu protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, kao i preporuke koje se tiču uspostavljanja instituta nezavisnog izvjestioca, saradnje privatnih preduzeća u sprečavanju trgovine ljudima sadržane su u samom Izvještaju koji je usvojila Vlada Crne Gore 24. juna 2021. godine kada je donijela i odgovarajuće Zaključke.

U uvodnom obrazloženju Akcionog plana za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2021. godinu i Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za 2020. godinu koje je Vlada donijela na sjednici 8. jula 2021. načelnica Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima Tijana Šuković je saopštila:

- da je usvajanje ovih dokumenata uslovljeno dinamikom realizacije Strategije i svim važnim dokumentima uključujući i Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, jer su pitanja koja se tiču borbe protiv trgovine ljudima visoko na listi prioriteta u sklopu Poglavlja 24- Pravda, sloboda i bezbjednost;

- da su privremena mjerila 25 i 28 usmjerena na aktivnosti čijom implementacijom će se stvoriti uslovi za kvalitetnije suzbijanje trgovine ljudima;

- da će se realizacijom ciljeva iz Akcionog plana za borbu protiv trgovine ljudima unaprijediti preventivne aktivnosti i učešće svih aktera na državnom nivou u njihovom sprovođenju, unaprijediće se identifikacija žrtava trgovine ljudima i kvalitet zaštite i pomoći prilikom njihove društvene reintegracije, osnažiće se kapaciteti organa za krivično gonjenje trgovine ljudima radi efikasnijeg vođenja krivičnih i finansijskih istraga i doći će do jačanja koordinacije i partnerstva između brojnih različitih aktera u oblasti borbe protiv trgovine ljudima na nacionalnom i međunarodnom nivou;

- da projektovana sredstva za realizaciju aktivnosti iznose 185.600 eura, od čega je iz Budžeta Crne Gore planirano izdvajanje od 79.100 eura, dok su sredstva u iznosu od 106.500 eura predviđena iz donacija;

- da se najveći dio aktivnosti tiče preventivnog djelovanja u dijelu jačanja stručnih kapaciteta predstavnika organa za sprovođenje zakona za bolje prepoznavanje trgovine ljudima, a s druge strane su predviđene i mjere za podizanje svijesti šire javnosti o ovom problemu;

- da je u prethodnoj godini zbog pandemije izostala sistemska edukacija, pa će ove godine fokus biti na tim aktivnostima;

- da je planirana saradnja sa predstavnicima medija radi prenošenja poruka o prepoznavanju trgovine ljudima i važnosti senzibilnog pristupa u izvještavanju o ovoj pojavi;

- da su planirane aktivnosti koje treba da doprinesu nastavku djelovanja na zbrinjavanju žrtava trgovine ljudima, kao i niz aktivnosti za koje je nadležan Vrhovni sud, a tiču se promovisanja prava žrtava i sprovođenja kampanje o Službama za podršku svjedocima/žrtvama u predmetima trgovine ljudima i nasilja u porodici i izrade flajera o pravu na naknadu štete;

- da u dijelu koji se tiče unapređenja identifikacije žrtava trgovine ljudima Akcioni plan sadrži aktivnosti koje se tiču daljeg proaktivnog rada Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima i obuka koje će se sprovoditi od strane Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu;

- da su predviđene mjere i aktivnosti u cilju jačanja koordinacije i partnerstva u borbi protiv trgovine ljudima gdje je planirano revidiranje Sporazuma o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima potpisanog 2013. godine i potpisivanje bilateralnog sporazuma sa Republikom Srbijom, jer do sada Crna Gora ima sporazume sa Kosovom, Albanijom i Sjevernom Makedonijom;

- da je od 48 aktivnosti utvrđenih Akcionim planom za 2020. godinu realizovano 29 (62%), 11 aktivnosti je djelimično realizovano (21%), dok je nerealizovanih aktivnosti osam (17%) i iste su ostale nerealizovane uglavnom iz razloga nepredviđenih okolnosti koje su nastupile usled pandemije izazvane korona virusom;

- da su u prošloj godini pozivi prema SOS liniji za žrtve trgovine ljudima, koja je u velikoj mjeri promovisana putem društvenih mreža, uvećani preko 400%, a najveći broj njih bio je informativnog karaktera, dok je zabilježeno nekoliko poziva potencijalnih žrtava;

- da su nevladine organizacije kojima je Ministarstvo unutrašnjih poslova kroz sektorsku analizu dodijelilo sredstva u iznosu od 52.000 eura realizovale 12 projekata u 2020. godini, a u decembru 2020. Ministarstvo je potpisalo ugovore sa šest organizacija koje će u 2021. godini realizovati projekte u vrijednosti od 40.000 eura.

U raspravi su učestvovali: mr Mitar Radonjić, izvršni direktor Instituta za socijalnu i obrazovnu politiku- ISOP i rukovodilac Skloništa za žrtve trgovine ljudima, Svetlana Sovilj, načelnica Direkcije za zaštitu djece i mladih u Ministarstvu finansija i socijalnog staranja, Tijana Šuković, načelnica Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima u Ministarstvu unutrašnjih poslova, Snežana Mijušković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i Jovan Jole Vučurović, predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode.

Izvršni direktor Instituta za socijalnu i obrazovnu politiku-ISOP i rukovodilac Skloništa za žrtve trgovine ljudima mr Mitar Radonjić je saopštio da je GRETA u svom Izveštaju dosta korektno ocijenila rad Skloništa, ali je ukazala na potrebu uspostavljanja stabilnog finansiranja Skloništa navodeći da su operativni troškovi ovakvog skloništa blizu 70.000 eura. Stoga je upitao da li Ministarstvo finansija i socijalnog staranja planira nastavak finansiranja i da li će iznos i dalje biti manji od potrebnog.

Načelnica Direkcije za zaštitu djece i mladih u Ministarstvu finansija i socijalnog staranja Svetlana Sovilj saopštila je da će naknadno dostaviti informaciju/odgovor na postavljeno pitanje.

Načelnica Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima u Ministarstvu unutrašnjih poslova Tijana Šuković je saopštila da je Akcionim planom predviđen iznos od 40.000 eura za finansiranje usluge smještaja u Skloništu. Ministarstvo finansija i socijalnog staranja je u decembru 2020. raspisalo javni poziv za finansiranje usluga smještaja u prihvatilištu i skloništu u tom iznosu, ali se nijedna nevladina organizacija nije prijavila na javni poziv, pa je država nastavila sa izdvajanjem od 250 eura po korisniku na mjesečnom nivou da bi zadovoljila osnovne potrebe žrtava trgovine ljudima. Naglasila je da na uspostavljanju održivog modela finansiranja treba raditi u narednom periodu.

Izvršni direktor Instituta za socijalnu inkluziju- ISOP i rukovodilac Skloništa za žrtve trgovine ljudima je naglasio da nadležni smatraju da je za sve troškove žrtve trgovine ljudima dovoljno 250 eura mjesečno, iako ne zna na osnovu kog proračuna se došlo do te cifre.

Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Snežana Mijušković je mišljenja da pod hitno treba da imamo jasan stav Ministarstva finansija i socijalnog staranja o utvrđivanju cijena usluga da bi oni koji pružaju usluge, za šta ulažu velike finansijske izdatke i napore u dobijanju licence, kasnije te usluge mogli realizovati, a da se ne suočavaju sa problemima jer dobijaju mnogo manja sredstva od potrebnih za normalno funkcionisanje.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović je izrazio očekivanje da će se pitanje oko adekvatnog finansiranja Skloništa za žrtve trgovine ljudima uskoro riješiti.

Povodom razmatranja III GRETA Izvještaja o implementaciji Konvencije Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori i Akcionog plana za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024, za 2021. godinu i Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2020. godinu, Odbor za ljudska prava i slobode je donio sledeći

ZAKLJUČAK

1. Odbor za ljudska prava i slobode konstatuje da je Crna Gora veoma rano identifikovala pojavu trgovine ljudima i u tu svrhu ratifikovala ključna međunarodna dokumenta, među kojima je Konvencija Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima, koju je naša država ratifikovala 2008. godine i za koju je ekspertsko tijelo Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima (GRETA) sprovelo treći krug evaluacije i sačinilo Izvještaj usvojen od strane Sekretarijata Konvencije 2. juna 2021. godine u kojem se na objektivnan način prikazuju realizovane aktivnosti, prepoznaje ostvareni napredak, ali i ukazuje na oblasti u kojima je potrebno dodatno raditi u cilju realizacije 26 zaključaka i preporuka koje je GRETA uputila Crnoj Gori.
2. Odbor cijeni značajnim kontinuirane aktivnosti koje se preduzimaju na realizaciji Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024, čiji akcenat je stavljen na preventivno djelovanje i sprovođenje radnji koje će doprinijeti senzibilizaciji i jačanju stručnih kapaciteta predstavnika institucija za bolje prepoznavanje žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima, kao i jačanju svijesti šire javnosti u odnosu na ovaj fenomen, što doprinosi uapređenju efikasnosti i funkcionalnosti sistema prevencije, identifikacije, zaštite, pomoći i praćenja žrtava trgovine ljudima sa posebnim fokusom na djecu, kao i efikasnosti istraga, krivičnog gonjenja i adekvatnog kažnjavanja u skladu sa krivičnim zakonodavstvom Crne Gore.
3. Odbor konstatuje da nadležni državni organi, prvenstveno Ministarstvo unutrašnjih poslova- Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima prepoznaju važnost borbe protiv trgovine ljudima i u kontinuitetu preduzimaju značajne aktivnosti u ovoj oblasti, o čemu svjedoči podatak da je upkos nepredviđenim okolnostima i problemima prouzrokovanim pandemijom virusa COVID-19 iz Akcionog plana za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2020. godinu realizovano 29 aktivnosti (62%), dok je 11 aktivnosti (21%) djelimično realizovano, a samo osam (17%) je nerealizovanih.
4. Za pohvalu su sprovedene aktivnosti u svim oblastima utvrđenim Strategijom za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024, među kojima se ističu:
 - formiranje Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima krajem 2018. godine, kojim rukovodi državna tužiteljka iz Višeg državnog tužilaštva, a čiji članovi su predstavnici Ministarstva unutrašnjih poslova, Uprave policije i Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava, što je rezultiralo povećanjem broja krivičnih gonjenja i osuđujućih presuda;
 - donošenje Standardnih operativnih procedura za identifikaciju žrtava trgovine ljudima koje je Ministarstvo unutrašnjih poslova izradilo sa predstavnicima drugih državnih organa, uz podršku Međunarodne organizacije za migracije i koje su u formi Nacionalnog plana za formalnu identifikaciju usvojene 2020. godine tako da predstavljaju osnov rada Tima za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima formiranog pri Ministarstvu unutrašnjih poslova;

- donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći čime su žrtve trgovine ljudima prepoznate kao privilegovani korisnici besplatne pravne pomoći, bez procjene njihovog finansijskog stanja;

- usvajanje Smjernica o nekažnjavanju žrtava trgovine ljudima, s obzirom da u našem zakonodavstvu ne postoji eksplicitna odredba o nekažnjavanju žrtava i

- učješće crnogorskih vlasti u međunarodnoj saradnji uključujući i djelovanje u skladu sa sporazumima o saradnji sa EUROJUST-om i susjednim državama.

Ohrabruje informacija da je i GRETA u svom Izvještaju o implementaciji Konvencije Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori takođe prepoznala napredak u ovim oblastima i pozdravila navedene aktivnosti preduzete od strane nadležnih organa u Crnoj Gori.

5. Odbor ocjenjuje značajnim podatak da je od prethodnog evaluacionog ciklusa GRETA-e u Crnoj Gori postignut bolji i senzibilisaniji pristup u razmatranju slučajeva trgovine ljudima, što je rezultiralo izrečenim presudama, među kojima se ističu dvije sa do sada najvišim izrečenim kaznama. Naime, u jednom slučaju trgovine ljudima koji se ticao seksualne eksploatacije i gdje je žrtva bilo maloljetno lice izrečena je kazna zatvora jednom licu od 17 godina zatvora, a drugom licu 15 godina, a u drugom slučaju jednom licu je za primoravanje na prosjačenje četvero maloljetne djece izrečena kazna zatvora u trajanju od osam godina, pa je, po ocjeni GRETA-e, visina izrečenih kazni srazmjerna težini krivičnog djela.
6. Odbor za ljudska prava i slobode pozdravlja aktivnosti Tima za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima i njegovo postupanje po Standardnim operativnim procedurama za identifikaciju žrtava trgovine ljudima, koje su u formi Nacionalnog plana za formalnu identifikaciju usvojene prošle godine, što je rezultiralo mjerljivim i značajnim rezultatima, jer je od 59 lica za koje je Tim prošle godine sproveo postupak za 52 lica (31 lice muškog pola i 21 ženskog pola) dodijeljen status žrtve trgovine ljudima.
7. Odbor za ljudska prava i slobode apeluje na nadležne organe da preduzmu aktivnosti na blagovremenoj realizaciji 26 zaključaka i preporuka koje je GRETA uputila Crnoj Gori u Izvještaju o implementaciji Konvencije Savjeta Evrope u Crnoj Gori, usvojenom 2. juna 2021. godine i poziva ih da posebnu pažnju posvete sledećim preporukama:
 - da se više promovise pravo na naknadu štete u obliku u kojem je ono sada dostupno već u ranim fazama od momenta identifikacije i otpočinjanja krivičnog postupka;
 - da se obezbijedi pravna podrška i besplatna pravna pomoć u smislu da se žrtvama naročito obezbijedi i dodijeli advokat čim postoji opravdani osnov da je neko lice žrtva trgovine ljudima, prije nego što dotično lice odluči da li želi ili ne želi saradivati sa vlastima i/ili dati zvaničnu izjavu i
 - da Advokatska komora podstakne obuku i specijalizaciju advokata za pružanje pravne pomoći žrtvama trgovine ljudima i da se žrtvama trgovine ljudima sistematski dodjeljuje specijalizovani advokat sa iskustvom u krivičnim predmetima.
8. Odbor cijeni da sa posebnom pažnjom treba razmotriti preporuku GRETA-e koja se odnosi na uspostavljanje održivog finansiranja skloništa za žrtve trgovine ljudima kako bi se obezbijedio opseg i kvalitet pruženih usluga i dovoljan broj mjesta za sve žrtve kojima je potreban bezbjedan smještaj, jer bi se na taj način doprinijelo efikasnijem i trajnijem sistemu podrške žrtvama i potencijalnim žrtvama trgovine ljudima.

Odbor smatra da se pitanje adekvatnog finansiranja Skloništa za žrtve trgovine ljudima mora što prije riješiti i u vezi s tim obezbijediti jasan stav Ministarstva finansija i socijalnog staranja o utvrđivanju cijena usluga da bi oni koji pružaju usluge, za šta ulažu velike finansijske izdatke i napore u dobijanju licence, kasnije te usluge mogli realizovati, a da se ne suočavaju sa problemima jer dobijaju mnogo manja sredstva od potrebnih za normalno funkcionisanje.

9. Imajući u vidu da su projektovana sredstva za realizaciju aktivnosti utvrđenih Akcionim planom za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima u iznosu od 185.600 eura, od čega je iz Budžeta Crne Gore 79.100 eura, dok je 106.500 eura predviđeno iz donacija, Odbor očekuje da će se realizacijom planiranih aktivnosti unaprijediti učešće svih aktera u preventivnim aktivnostima i identifikaciji žrtava trgovine ljudima, kao i kvalitet zaštite i pomoći žrtvama prilikom njihove društvene reintegracije.
Takođe, Odbor smatra da treba osnažiti kapacitete organa za krivično gonjenje trgovine ljudima radi efikasnijeg vođenja krivičnih i finansijskih istraga i nastaviti jačanje koordinacije i partnerstva između različitih aktera na nacionalnom i međunarodnom nivou, čemu treba da doprinese i planirana revizija Sporazuma o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima potpisanog 2013. godine, što uključuje i potpisivanje bilateralnog sporazuma sa Republikom Srbijom.
10. Odbor podstiče nadležne organe da ulože dodatne napore na realizaciji aktivnosti utvrđenih Akcionim planom za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2021. godinu, sa posebnim akcentom na saradnju sa medijima radi prenošenja poruka o prepoznavanju trgovine ljudima i važnosti senzibilnog pristupa u izvještavanju o ovoj pojavi, aktivnosti koje treba da doprinesu nastavku djelovanja na zbrinjavanju žrtava trgovine ljudima, kao i aktivnosti za koje je nadležan Vrhovni sud, a tiču se promovisanja prava žrtava i sprovođenja kampanje o Službama za podršku svjedocima/žrtvama u predmetima trgovine ljudima i nasilja u porodici i izrade flajera o pravu na naknadu štete.
11. Odbor pozdravlja aktivnosti koje se tiču unapređenja identifikacije žrtava trgovine ljudima i daljeg proaktivnog rada Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima, kao i obuke koje će se sprovoditi od strane Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu.
12. Ohrabruje informacija da je SOS linija za žrtve trgovine ljudima zaživjela i da je u velikoj mjeri promovisana putem društvenih mreža što je doprinijelo rastu njenog korišćenja o čemu svjedoči podatak da su u prošloj godini pozivi prema SOS liniji za žrtve trgovine ljudima uvećani preko 400%, od čega je najveći broj njih bio informativnog karaktera, dok je zabilježeno i nekoliko poziva potencijalnih žrtava.
13. Odbor ocjenjuje pozitivnim da je Ministarstvo unutrašnjih poslova prepoznalo važnu ulogu nevladinih organizacija u ovoj oblasti koje doživljava kao partnere, zbog čega im je kroz sektorsku analizu dodijelilo sredstva u iznosu od 52.000 eura za 12 projekata realizovanih u 2020. godini, dok su u decembru 2020. potpisani ugovori sa šest nevladinih organizacija koje će u 2021. godini realizovati projekte u vrijednosti od 40.000 eura.

14. Odbor podsjeća povodom praćenja realizacije Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode na 4. tačku Zaključka Odbora sa 46. sjednice Odbora od 3. decembra 2019. godine na realizaciju važnih aktivnosti u oblasti partnerstva, koordinacije i međunarodne saradnje kada su predstavnici MUP/Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima uzeli učešće u radu sastanaka i konferencija koje su organizovane tokom 2020. godine: bilateralnog sastanka sa Nacionalnom koordinatorkom za borbu protiv trgovine ljudima Albanije i predstavnicima nadležnih institucija uključenih u suzbijanje trgovine ljudskim bićima, koji je održan u Tirani, 21. februara 2020. godine; IX neformalnog sastanka ministara unutrašnjih poslova u okviru Brdo procesa (3- 4. mart 2020. Ljubljana, Slovenija), koji je bio posvećen pitanjima regionalne saradnje u borbi protiv trgovine ljudima, kao i jačanju policijske saradnje u oblasti prevencije i istraživanju on line seksualnog zlostavljanja i iskorišćavanja djece; Konferencije Alijanse za borbu protiv trgovine ljudima OEBS-a koja je u onlajn formatu održana 20-22. jula 2020. godine; Desetog zasjedanja Konferencije država potpisnica UN Konvencije protiv transnacionalnog kriminala održanoj u onlajn formatu 12-16. oktobra 2020. godine; Konferencije Globalnog partnerstva u zaustavljanju nasilja nad djecom, koja je organizovana u onlajn formatu od strane UNICEF-a; onlajn sastanka koji je u okviru projekta Balkan Acts Now (BAN III) fokusiran na problem trgovine ljudima i praćenje sprovođenja politika, organizovan od strane NVO Astra, Centra za ženska prava i Holandskog helsinškog komiteta, sa Nacionalnim izvjestiocem za trgovinu ljudima Holandije i predstavnicima Nacionalnog antitrafiking koordinacionog centra 10. i 11. septembra 2020. godine. Takođe, MUP/Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima učestvovalo je u realizaciji regionalnog projekta „Prevenција i sprečavanje trgovine ljudima i krijumčarenja migranata na prostoru Zapadnog Balkana“, koji se implementira od strane MARRI-ja i uz podršku njemačke organizacije GIZ, kroz učešće u radu upravljačke grupe Projekta (11. juna 2020), kao i brojnih radionica koje su u okviru projekta održane onlajn putem.
- Ovo iz razloga što je oblast trgovine ljudima izazov za sve države u regionu i jedino se može uspješno rešavati kroz intezivnu regionalnu saradnju.
15. Polazeći od brojnih prethodnih višegodišnjih kontinuiranih aktivnosti pobrojanih u uvodu Izvještaja, Odbor za ljudska prava i slobode je povodom obilježavanja Međunarodnog dana Roma i održavanja Javne tribine 8. aprila 2019. i Tematske sjednice Odbora 7. aprila 2021. godine, sa koje je Kolegijumu Predsjednika Skupštine, resornim ministarstvima, međunarodnim organizacijama sa sjedištem u Crnoj Gori i nevladinim organizacijama poslat Izvještaj sa Zaključkom (u 14 tačaka), tačkom 13 Zaključka odlučio u dogovoru sa Vestminsterskom fondacijom za demokratiju da u drugoj polovini septembra 2021. godine održi Regionalnu konferenciju zemalja Zapadnog Balkana po pitanju prevencije i sprečavanja dječjih ugovorenih brakova.
- Ovo polazeći od činjenice da je Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima u 2020. godini za pet osoba odredio status žrtve trgovine ljudima u oblasti dječjeg i ugovorenog braka, kao oblika trgovine ljudima.
- Takođe, Operativni tim za borbu protiv porodičnog nasilja i nasilja nad ženama u prethodne dvije godine radio je na dva slučaja dječjih ugovorenih brakova koje je riješio u saradnji sa institucijama u Crnoj Gori i Interpolom u jednoj od susjednih zemalja.
16. Namjera Odbora je da planiranom Konferencijom doprinese tako poželjnoj regionalnoj saradnji i u okviru Deklaracije partnera Zapadnog Balkana o integraciji Roma u sklopu proširenja Evropske unije- Poznanjske deklaracije koju su 5. jula 2019. godine potpisali premijeri država Zapadnog Balkana.

Prevashodni cilj Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore je da ovakvom aktivnošću doprinese rešavanju zajedničkog problema zemalja Zapadnog Balkana. Inicijativa Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, prihvaćena od Vestminsterske fondacije za demokratiju zaista bi mogla pokrenuti neophodne promjene u regionu.

17. Odbor za ljudska prava i slobode će, u okviru kontrolne i nadzorne uloge, pratiti realizaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024, kao i realizaciju ovog Zaključka.
18. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će dostaviti Zaključak Kolegijumu predsjednika Skupštine Crne Gore, Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ministarstvu zdravlja, Upravi policije, Kancelariji za evropske integracije, Vrhovnom sudu Crne Gore, Vrhovnom državnom tužilaštvu, Operativnom timu za borbu protiv trgovine ljudima, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Sistemu Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori, Programskoj kancelariji Savjeta Evrope u Crnoj Gori, Misiji OEBS-a u Crnoj Gori, Predstavništvu UNICEF- u Crnoj Gori, Kancelariji Međunarodne organizacije za migracije u Crnoj Gori, NVO “Građanska alijansa” i “Institut za socijalnu i obrazovnu politiku-ISOP”, na upoznavanje i Ministarstvu unutrašnjih poslova i Ministarstvu finansija i socijalnog staranja, na dalji postupak.

ČETVRTA TAČKA- TEKUĆA PITANJA

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je informisao članove Odbora o Predstavci Rajka Dabetića, broj 00-63-8/21-47 od 6. jula 2021. godine.

Odlučeno je da se ista, u skladu sa Zaključkom Odbora, proslijedi Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore na dalje postupanje, uz obavezu da Zaštitnik po okončanju postupka o istom obavijesti Odbor.

Sjednica je završena u 13 sati i 5 minuta.

**ZAPISNIK SAČINILA
SEKRETAR ODBORA**

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

Jovan Jole Vučurović